

Osku Haapasaari ja Elina Korhonen (toim.)

MIKÄ PERHE?

Perhe eri kulttuureissa

Toimittajat: Osku Haapasaari ja Elina Korhonen
Ulkoasu: Susanna Belinskij
Paino: Nordprint

Väestötietosarjan osa 26

ISBN 978-952-226-131-1 (painettu)
ISBN 978-952-226-132-8 (pdf)

Väestötietosarjan ISSN-numero on:
ISSN-L 1239-4084
ISSN 1239-4084 (nid.)
ISSN 1797-8807 (pdf)

Helsinki 2013

Kansainvälisen kehityksen keskus
Kalevankatu 16 A
PL 849, 00101 Helsinki
www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

Vain ilmaisjakeluun.
Julkaisu on luettavissa netissä (PDF) Väestöliiton sivuilta.
www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

MIKÄ PERHE?

Perhe eri kulttuureissa

Perhe eri kulttuureissa -julkaisu

Julkaisun tarkoituksena on lisätä tietoa ja ymmärrystä eri kulttuurien perheeseen liittyvistä käsityksistä. Ajatuksena on, että tiedon tarjoaminen auttaa osaltaan vähentämään väärinkäsityksiä, ennakkoluuloja ja stereotyyppioita ja edistää näin ihmisoikeuksien toteutumista.

Julkaisu on osa Väestötietosarjaa. Julkaisun kohderyhmiä ovat lukioiden ja ammattikorkeakoulujen opettajat ja opiskelijat, terveydenhuollon ammattilaiset, järjestöjen edustajat ja muut kiinnostuneet. Julkaisusta otetaan 3000 kappaleen painos ja se julkaistaan sähköisesti Väestöliiton sivuilla.

Sisällysluettelo

Johdanto: Perheet maailmassa	4
Sanasto	8
 Venäjä	10
 Tadžikistan	20
 Kurdit	26
 Somalia	34
 Malawi	42
 Intia	48
 Bangladesh	58
 Bolivia	66

Perheet maailmassa

Anna Rotkirch

Kirjoittaja on Väestöliiton tutkimusprofessori.

Tyttäreni ihailee intialaisia Bollywood-tansseja ja erityisesti näyttelijää Aishwarya Raita. Siksi katsoimme, kun tämä supertähti aviomiehensä kanssa vieraili yhdysvaltalaisessa TV-ohjelmassa. Toimittaja palasi toistuvasti siihen, että Rai oli vielä 30-vuotiaana asunut vanhempiensa kanssa. Avioiduttuaan hän asui miehen suvun luona. Yhteisiä aterioita oli ainakin kerran päivässä. – Miten se voi toimia?, toimittaja huudahti.

Intialainen pariskunta vastasi hyvin kohteliaasti. – Te muutatte länsimaissa varhain pois kotoa ja asutte ihan yksin. Miten se voi toimia?

Oma elämäntapa on usein niin itsestään selvä ja tuttu, että se hahmottuu kunnolla vasta törmätessämme muiden maiden käytäntöihin. Länsimaalainen saattaa ihmetellä Intian järjestettyjä avioliittoja ja läheisiä perhesuhteita. Kuitenkin nimenomaan länsimaiset perheet ovat monella lailla “kummajaisia” maailman eri perhemuotojen rikkaassa kokoelmassa.

Olemmekin Väestöliitossa usein todenneet, että helpoin tapa ymmärtää muita maita voisi olla ensin tajuta omaa erikoisuuttamme.

Jos joku on poikkeava, se olemme me. Kulttuurimme on hyvin yksilöllistynyt, alkaen siitä, että moni meistä asuu pitkiä jaksoja elämästään yksin. Korostamme tasa-arvoa niin naisten ja miesten kuin eri sukupolvien välillä. Avioliitto on hyväksytty avioliiton vaihtoehto. Yhteiskunta ei puutu siihen, jos seksisuhteita harrastaa vakituisten suhteiden ulkopuolella. Äitiyttä ei nähdä naiseuden mittana ja kutsu- muksena. Sukulaiset ovat meilläkin paljon tekemisissä toistensa kanssa, mutta se perustuu vapaaehtoisuuteen pikemmin kuin kulttuurisiin normeihin. Puhumme paljon lasten oikeuksista ja kannatamme seksuaalisten vähemmistöjen oikeuksia ja syrjinnän poistamista.

Kun matkustaa länsimaista pois, näin ei enää ole. Avioliiton, perheen ja suvun merkitys on suurempi. Tasa-arvoa on yleensä vähemmän, varsinkin jos vertaa Pohjoismaihin. Siksi, kuten tässä kirjassa kuvataan, kurdit ovat ihmeissään kohdatessaan suomalaisia naapureita ja somalialaiset tai venäläiset saattavat pitää outona sitä, miten vähän suomalaiset lapset osoittavat kiitollisuutta ja kunnioitusta vanhemmilleen. Tadžikistanilaisen

nuoren naisen kohtalo on edelleen tiukasti sidottu avioliittoon ja seksuaaliset suhteet sen ulkopuolella ovat häpeällisiä ja tuomittuja.

Länsimaat ovat yli sadan vuoden ajan olleet tiennäyttäjiä perheiden murroksissa. Ei kuitenkaan kannata ajatella, että olemme kaikessa edelläkävijöitä tai muun maailman haluavan kulkea meidän kehitystietämme.

Maailman perhejärjestelmät

Ruotsalainen sosiologi Göran Therborn on tutkinut maailman perheitä 1900-luvun alusta tähän päivään asti. Kaikkialla on tapahtunut samankaltaista, Pohjois-Euroopan johtamaa kehitystä kohti pienempiä ja tasa-arvoisempia perheitä. Vanhat ja patriarkaaliset perinteet, joissa nainen on alistettu miehelle ja nuoret vanhemmille, ovat murenemassa. Syntyvyys on alentunut kaikkialla ja on enää korkea vain muutamissa Afrikan maissa. Naisten asema on parantunut koulutuksen ja työssäkäynnin myötä.

Tämä ei tarkoita, että perheistä olisi tulossa samanlaisia. Päinvastoin. Maailman perhejärjestelmät ovat tällä hetkellä, yllä mainituista yhteisistä trendeistä huolimatta, pikemmin erkanemassa kuin lähentymässä.

Therborn erottaa viisi erilaista perhejärjestelmää. Jokainen niistä edustaa suhteellisen itsenäisiä ja pitkäkestoisia maantieteellisiä rykelmiä. Kyse on Etelä-Aasian, Itä-Aasian, Läntisen Aasian (ja Pohjois-Afrikan), Saharan eteläpuolisen Afrikan sekä eurooppalaisesta järjestelmästä, johon lasketaan myös Yhdysvallat ja Australia. Tässä kirjassa on esitetty esimerkkejä näistä kaikista Itä-Aasiaa lukuun ottamatta.

Viiden perhejärjestelmän lisäksi voidaan erottaa kaksi välimuotoa. Ensimmäinen niistä on amerikkalaiset kreoliperheet, joita käsitellään Boliviaa koskevassa luvussa. Toista edustavat kaakkoi-aasialaiset perheet, joihin kuuluvat muun muassa perheet Thaimaasta ja Indonesiasta. Tätä muotoa ei esitellä tässä julkaisussa.

Viisi perhejärjestelmää ovat yhteydessä maailman eri uskontoihin – konfutselaisuus, hindulaisuus, islam, animismi ja kristinusko – mutta ne ovat sen lisäksi maantieteellisiä, historiallisia ja kulttuurisia kokonaisuuksia.

Suomalaisesta näkökulmasta läntisen ja itäisen Euroopan erot korostuvat helposti. Riittää kun matkustaa muutamia tunteja junalla, niin tulee maailmaan jossa perheiden merkitys ja sukupuoliroolit ovat varsin erilaisia kuin meillä. Globaalista näkökulmasta Venäjä on vain yksi muunnelma eurooppalaisesta perinnöstä. Teollistuminen esimerkiksi aiheutti samankaltaisia murroksia koko Euroopassa. Therborn huomauttaa, miten 1800-luvun puolivälissä joka toinen lapsi niin Münchenissä, Wienissä, Tukholmassa kuin Pietarissa syntyi avioliiton ulkopuolella. Näin alkoi avioliiton institutionaalinen alasajo.

Itä-Euroopassa on perinteisesti avioituttu nuorempana kuin läntisessä Euroopassa, ja nuori pari oli tyypillisesti hyvin riippuvainen miehen suvusta. Venäläinen perhe ei tältä osin muistuta tyypillistä eurooppalaista perhettä, jota luonnehtii aika korkea avioitumisikä ja se, että naimattomia ja lapsettomia ihmisiä oli väestössä suhteellisen paljon. Neuvostoliiton

aika kuitenkin rikkoi pitkään vallinneet patriarkaaliset perinteet, salli avioerot ja korosti naisten työssäkäyntiä sekä mahdollisuutta perhesuunnitteluun.

Euroopassa puhutaan tänään paljon perhemuotojen moninaistumisesta. Tämä riippuu kuitenkin siitä, mihin verrataan. On totta, että 2010-luvun eurooppalaisten perheiden elämäntilanne on monella lailla hajanaisempi ja moninaisempi kuin 1950-luvulla. Mutta juuri toisen maailmansodan jälkeinen aika oli monesta syystä poikkeuksellinen. Jos vertailee nykypäivää sata tai sata viisikymmentä vuotta sitten vallinneeseen tilanteeseen, huomaa, että ”perinteinen perhe” oli aivan yhtä moninainen kuin ”moderni perhe” on.

Tadžikistanin ja kurdien perheet voidaan laskea kuuluvaksi samaan länsiaasialaiseen perhejärjestelmään. Sitä luonnehtivat toisaalta islamin, toisaalta 1900-luvun modernisaation vaikutukset. Islamilaisessa uskonnossa perhettä koskevat säännöt ovat keskeisessä asemassa. Seksuaalisuus ja lastenhankinta liitetään selkeästi avioliittoon. Toisaalta suhtautuminen seksuaalisuuteen avioliiton sisällä on islamissa jo pitkään ollut myönteisempi kuin kristinuskossa ja avioero on ollut mahdollista. Nykypäivänä islamin vanhoilliset ja maltillisemmat suunnat kamppailevat vaikutusvallasta.

Länsiaasialaista perhejärjestelmää on myös leimannut 1900-luvun modernisaatio. Neuvostoliiton aasialaisissa osavaltioissa tai Kemal Atatürkin Turkissa uskonnon valtaa haluttiin rajata ja naisia kehoitettiin eman-

sipoitumaan. Siten väestössä on nykyään dramaattisia eroja: jotkut osat ovat kaupungistuneita ja maallistuneita, toiset osat vahvasti perinteitä korostavia. Tadžikistanissa islam astui sosialismin romahduksen synnyttämään arvotyhjiöön, jolloin monet vanhat perinteet elvytettiin. Kurdien asema vainottuna vähemmistönä on puolestaan korostanut perinteiden ja solidaarisuuden merkitystä.

Bangladesh ja Intia kuuluvat Etelä-Aasian perhejärjestelmään. Ne ovat myös maailman väkirikkaimpia maita. Intiassa asuu kaikkein eniten ihmisiä, Bangladeshissa taas väestötiheys on maapallon suurin. Kuten luvuissa kuvataan, alueen sadat miljoonat perheet tietenkään vaihtelevat sosiaaliluokan, etnisyyden, kielen ja uskonnon mukaan. Yleistäen voi sanoa, että patriarkaaliset perinteet elävät hyvin voimakkaina, etenkin pohjoisemmissa osissa. Mikään sosiaalinen tai poliittinen vallankumous ei ole niitä vielä suoraan uhannut. Poikia suositaan ja pojan synnyttäminen on tärkeä naisen tehtävä. Lapsiluvun pienentyessä pojan saaminen on korostunut, mikä näkyy tyttösikiöiden aborteissa. Avioerot ovat harvinaisia ja seksuaalisuutta ei ole tapana esittää julkisesti.

Eteläaasialaiseen perhejärjestelmään voi laskea kuuluvaksi mm. Kiina, Japani ja Korea. Perhejärjestelmä oli pitkään hyvin patriarkaalinen, ja isä-poikasuhde sekä vanhempien kunnioittaminen korostuvat tässä perhejärjestelmässä hyvin voimakkaasti. 1900-luvun mullistukset kuitenkin murensivat ja haastoivat vanhoja perinteitä. Alue on myös

vaurastunut nopeasti. Eteläaasian perhejärjestelmää luonnehtii alhainen syntyvyys ja nopeasti ikääntyvä väestö, mikä asettaa suuria paineita perheille.

Malawi ja Somalia edustavat tässä kirjassa afrikkalaista perhejärjestelmää. Tässäkin järjestelmässä miehin valta elää edelleen vahvana, erityisesti maaseudulla. Monivaiemoisuus on tässä perhemuodossa yleisempää kuin missään muualla. Samalla naisilla on perinteisesti ollut suuri taloudellinen merkitys sekä maanviljelyssä että kaupankäynnissä. Köyhyys ja HIV/AIDS rikkovat monia perheitä. Sen seurauksena miesten kontrolli heikenee ja eri sukulaisten, kuten isovanhempien, tätien ja setien tai enojen merkitys lasten kasvatuksessa korostuu. Korkea lapsikuolleisuus on tärkeimpiä syitä siihen, että syntyvyys on monissa Afrikan maissa niin korkea.

Eurooppalainen malli levisi aikoinaan Australiaan, Amerikoihin ja muihin uudisasutuksiin ja valloitettuihin maihin. Amerikassa eurooppalaiset kohtasivat alkuperäiskansoja ja he myös toivat mantereelle afrikkalaisia orjia. Tästä syntynyt hybridinen perhemuoto yhdistää intiaanien, eurooppalaisten ja afroamerikkalaisten eri piirteitä. Intiaanien ja afroamerikkalaisten seksuaalinen sallivuus oli esimerkiksi usein suurempi kuin eurooppalaisten, johtuen niin orjuudesta ja köyhyydestä kuin kulttuurisista perinteistä. Kuten Therborn huomauttaa, avoliittoa ja LAT-suhteita eli erikseen asuvia pariskuntia ei suinkaan keksitty Pohjoismaissa, vaan kreoliperheissä.

Mihin suuntaan maailman eri perheet kehittyvät? Tiettyjen yleisten trendien voidaan olettaa jatkuvan. Lastenhankinnan rajoittaminen muutamaan lapseen on yksi niistä, naisten aseman paraneminen toinen. Viime vuosien globaaleihin uutisaiheisiin on esimerkiksi kuulunut naisten kohtaama väkivalta Intiassa.

Samalla on selvää, että jotkut erot tulevat kasvamaan. Tietyillä alueilla uskonnon merkitys korostuu, toisilla se vähenee. Ympäristökatastrofit ja sodat vaikuttavat nekin perheiden dynamiikkaan.

Joka tapauksessa on varmaa, että tulevaisuudessa tulemme tietämään enemmän toisistamme. Globaali media tuo intialaisia tanssivideoita suoraan suomalaisten lastenhuoneisiin. Maahanmuuton seurauksena eri kulttuurit elävät yhä useammin rinnakkain. Suomalaisissa kouluissakin on nyt pohdittava muun muassa uskonnonopetusta uudelleen, kun samalla luokalla voi olla viisi eri uskonnon edustajaa. Moni suomalainen on ensimmäisen tai toisen sukupolven maahanmuuttaja tai elää toisesta kulttuurista tulevan puolison tai lapsen kanssa. Eri tavat toteuttaa perheitä kohtaavat yhä useammin toisiaan saman katon alla.

LÄHTEET

Therborn, Göran (2004) *Between sex and power. Family in the world, 1900-2000*. London: Routledge.

Rotkirch, Anna (2014) *Yhdessä. Perhe-elämän ihannuus ja vaikeus*. Helsinki: WSOY.

Sanasto

Aikuistumisjuhla-/riitti Useissa kulttuureissa esiintyvä symbolinen rituaali, jossa lapsi tai nuori jättää vanhan roolinsa taakse (lapsuus) ja siirtyy uuteen rooliin (aikuisuus).

Diaspora Pakkomuutto, jossa jokin ryhmä joutuu muuttamaan uudelle asuinalueelle tai uuteen maahan. Tarkoittaa kirjaimellisesti hajaannusta tai hajallaan asumista.

Etninen ryhmä Sosiaalinen ryhmä, jonka muodostuminen perustuu esimerkiksi sen jäsenten yhteiseen kulttuuriperintöön, uskontoon tai kieleen.

Eunukki Mies, jonka kivekset ja mahdollisesti myös muut sukupuolielimet on poistettu kastraatiolla.

Heteronormatiivisuus: Vallitseva yhteiskunnallinen oletus, että heteroseksuaalinen suuntaus on normi.

Hijab: Arabiaksi ”peitetty”. Termi ei koske pelkästään musliminaisten käyttämää huivia tai päähinettä, vaan merkitsee laajemmassa perspektiivissä muun muassa vaatimattomuutta ja yksityisyyttä.

Hindu-laki Hinduja koskeva yksittäisten lakien (mm. avioliitto-,adoptio- ja perintö-laki) kokonaisuus, joka on käytössä etenkin Intiassa.

Kastijärjestelmä Perinnöllinen järjestelmä, jossa yksilön syntyperä määrittää hänen asemansa yhteiskunnassa. Intiassa virallisesti kielletty vuodesta 1949 lähtien, mutta ohjaa edelleen Intian sosiaalista elämää.

Kolmas sukupuoli Termi, jolla viitataan henkilöön, joka ei tunne kuuluvansa selvästi kumpaankaan biologiseen sukupuoleen.

Kolonialismi Siirtomaavalta.

Konkistadori Siirtomaavalloittaja Keski- ja Etelä-Amerikan mantereella.

Laajennettu perhe / Laajentumaperhe: Perhemuoto, joka yleisesti on laajempi kuin ydinperhe. Voi käsittää vanhempien lisäksi myös isovanhemmat ja muut sukulaiset.

LGBT-oikeudet Lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transseksuaalien (lesbian, gay, bisexual, and transgender) oikeudet.

Linjasuku Yksilinjainen sukuryhmä, jonka jäseniksi lasketaan vain isän tai äidinpuoleiset sukulaiset.

Lähisuhdeväkivalta Väkivallan muoto, jonka tekijänä on joku uhrin lähipiiristä; sukulainen, ystävä, kumppani tai tuttava.

Maailmankuva Tapa hahmottaa maailmaa, käsitys todellisuudesta.

Mestitsi Henkilö, jolla on sekä valkoihoisen että intiaanin perimää.

Mikrolaina Pienten rahasummien lainaaminen henkilöille, jotka eivät köyhyyden vuoksi ole perinteisten määritelmien mukaan luottokelpoisia.

Morsiusmaksu Sulhasen isän tai suvun maksu morsiamen isälle, morsiamelle tai hänen suvulleen.

Myötäjäiset Morsiamen perheen sulhasen perheelle antama lahja (useimmiten rahaa), jonka he antavat eräänlaisena häälahjana perheelle.

Nomadikulttuuri Paimentolaiskulttuuri. Kulttuuri ei perustu vakinaiseen asuinpaikkaan, vaan liikkumiseen esimerkiksi laiduntavien eläinten mukana.

Patriarkalisuus Yhteiskuntajärjestys, jossa miehet ovat hallitsevassa asemassa

Patrilineaarinen Järjestelmä, joissa sukuun kuuluminen ja perimysjärjestys määritellään isän mukaan.

Patriotismi Isänmaallisuus.

Perhesuunnittelu Pariskunnille tarjottavat menetelmät (muun muassa ehkäisyneuvonta ja -valistus) lapsiluvun rajoittamiseksi. Käsittelee myös seksuaaliterveyden ylläpitämisen ja edistämisen.

Transnationaaliset perhesuhteet Ylirajalliset perhesuhteet. Perhesuhteita ja sukulaisverkostoja pidetään yllä yli valtioiden rajojen.

Transsukupuolisuus Ilmiö, jossa henkilö kokee henkisesti ja fyysisesti kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on syntymässä luokiteltu sukuelinten perusteella.

Sharia-laki Islamilainen laki.

Shiia-muslimi / Shiialaisuus Toiseksi suurin islamin suuntaus sunnalaisuuden jälkeen.

Selektiivinen abortti Valikoiva abortti. Raskauden keskeytys esimerkiksi jonkin sikiön ei-toivottavan ominaisuuden perusteella.

Urbanisoituminen Kaupungistuminen. Ilmiö, jossa kaupungeissa asuvien osuus suhteessa maaseudulla asuviin on kasvussa.

Voimaantuminen Prosessi, jossa ihmisen sisäiset kyvyt ja valmiudet vaikuttaa omaan elämäänsä voimistuvat.

Ydinperhe Perhe, jossa asuu yhdessä pariskunta ja heidän lapsensa.

LÄHTEET

Critical Dictionary of Sexology

Encyclopedia Britannica

Glossary of demographic terms (INED)

Glossary of International Planned Parenthood Federation (IPPF)

International Encyclopedia of the Social Sciences

Oxford Dictionary Online

www.islamopas.com

Venäläisiä käsityksiä perheestä

Anita Novitsky

Kirjoittaja työskentelee Väestöliitossa
monikulttuurisuuden asiantuntijana

Venäjä on pinta-alaltaan suunnattoman suuri valtio, jonka alueella asuu noin 140 miljoonaa ihmistä hyvin erilaisissa ympäristöissä ja alueilla. Kansalaiset edustavat noin 160 erilaista etnistä ryhmää. Venäläisestä perheestä onkin vaikea puhua yleisellä tasolla, sillä perheiden rakenteeseen, toimintaan ja tapakulttuuriin vaikuttavat niin maan historia ja traditiot, kuin nyky-Venäjän yhteiskuntapoliittiset, taloudelliset ja perhepoliittisetkin linjaukset.

Nykyiseen perheeseen vaikuttavia asioita

Tsaarinvallan jälkeen 1900-luvun alkupuolella Venäjällä astui valtaan Neuvostoliiton kommunistinen puolue, jonka aikana kehitettiin

ajatus ”neuvostoihmisestä” - järjestelmälle uskollisesta, ahkerasta ja sivistyneestä ihmisestä, joka on valmis lapsesta asti palvelemaan isänmaata kyselemättä ja kyseenalaistamatta. Neuvostoliiton aikana lapsista pyrittiin kasvattamaan kuuliaisia, hyväkäytöksiisiä, patriottisia ja puolueen ideologialle uskollisia kansalaisia. Käytännössä neuvostoaikana yhteiskunta otti tehtäväkseen kansalaisten ideologisen kasvattamisen, mikä ulottui vahvasti kouluihin, päivähoidon ja suuressa määrin myös perhe-elämään.

Vuonna 1991 levottomuuksien, vallankaappausyrityksen ja lukuisten Neuvostoliiton osavaltioiden itsenäistymisen jälkeen Neuvostoliitto lakkasi olemasta. Neuvostoliiton hajottua muodostui Venäjän federaatio, joskin alueellisesti, poliittisesti ja taloudel-

lisesti heikentyneenä. Viime vuosina syntyvyys on Venäjällä ollut hieman nousussa, mutta väestönkasvu on edelleen negatiivinen korkean kuolleisuuden ja alhaisen syntyvyyden vuoksi. Erityisesti kaupunkialueilla perheissä on usein vain yksi lapsi. Maastamuutto on viime vuosina ollut vilkasta, mutta myös Venäjälle muutetaan. Suurimmat maahanmuuttajaryhmät tulevat entisen Neuvostoliiton alueilta. Venäjän väestöstä yli 70 prosenttia elää kaupunkialueilla. Aikuiset muuttavat Venäjän suuriin kaupunkeihin paremman työn ja toimeentulon toivossa, mutta osa perheenjäsenistä – usein lapset ja vanhukset – jäävät lähtöalueille.

Tässä artikkelissa käsittelemme ennen kaikkea Venäjän Federaation alueella asuvia euro-venäläisiä perheitä. Kaukasian alueen perheet jätän tässä artikkelissa käsittelemättä, vaikka näihinkin perheisiin on neuvostohistorialla ollut vaikutuksensa.

Keitä perheeseen kuuluu?

Useimmiten venäläinen henkilö kuvaa perheensä laajaksi perheyhteisöksi. Perheeseen mielletään kuuluvan isovanhemmat molempien vanhempien puolelta sekä aikuiset sisaret ja serkut. Kuvaavaa on, että serkuista puhuttaessa käytetään siskoa tai veljeä tarkoittavaa sanaa, mikä saattaa aiheuttaa sekaannusta ulkopuolisessa kuulijassa. Myös perheettömiksi jääneet tai esimerkiksi leskeytyneet tädit ja sedät luetaan perheenjäseniksi, vaikka he eivät asuisikaan samassa taloudessa. Toisinaan myös aikuistuneen lapsen paras ystävä otetaan ikään kuin perheenjäseneksi. Ystävä saa perheessä perheenjäsenen roolin, hän on aina tervetullut perheen kotiin ja hän toimii perheen kodissa kuin omassaan. Ystävä osallistuu kaikkiin perhejuhliin ja -tilaisuuksiin perheeseen kuuluvana henkilönä.

Neuvostovuosien aikana uskonto ei ollut juuri esillä, vaikka venäläiset ovat olleet hartaita ortodokseja halki historian. Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen ortodoksinen uskonto on jälleen saanut näkyvän sijan, varsinkin Euroopan puoleisella Venäjällä. Islam taas vaikuttaa erityisesti Etelä-Venäjällä ja Kaukasuksen alueella perhekulttuureihin. Myös monet alkuperäiskansat ovat onnistuneet säilyttämään omia perinneuskontojaan neuvostoaikojen uskonvastaisuudesta huolimatta. Vaikka uskontojen ja alueellisten traditioiden vaikutukset perhekulttuuriin ovat merkittäviä, näkyvät venäläisessä perhe-elämässä edelleen monet Neuvostoliiton perhe- ja kasvatushanteet. 🇷🇺

Usein useampi sukupolvi asuu yhdessä ja voidaankin puhua ylisukupolvisesta perheestä. Vuosien ajan on, erityisesti kaupungeissa, asuntopula vaikuttanut siihen, että nuori perhe on jäänyt asumaan jommankumman vanhempien asuntoon yhdessä vanhempien kanssa. Myös maaseudulla asuu usein useampi sukupolvi samassa pihapiirissä.

Toisaalta sukupolvien yhteisasumiseen on vaikuttanut myös heikko sosiaaliturva. Toimivasta päivähoitojärjestelmästä huolimatta lasten hoidon järjestäminen on perheille haasteellista. Isovanhempien, erityisesti isoäidin, rooli lastenlasten hoidossa on Venäjällä merkittävä. Voidaan puhua hoitovastuun jakamisesta sukupolvien kesken siten, että lasten ollessa pieniä isoäidillä on jopa lapsen isää keskeisempi hoivarooli, mutta lasten aikuistuttua hoivavastuu ikääntyneistä isovanhemmista lankeaa heille.

Sukupolvien yhteisasumiselle on vaikea antaa yksiselitteistä syytä. Osa perheistä pitää sukupolvittunutta yhteisasumista toimivana ratkaisuna. Nykypäivinä yhä useammat nuoret perheet pyrkivät löytämään itsenäisen asumismahdollisuuden, mutta kuitenkin niin, että isovanhemmat ovat mahdollisimman lähellä.

Miten avioliitto muodostuu

Avioliittoa instituutiona arvostetaan Venäjällä edelleen, joskin viime vuosina myös avioliitot ovat yleistyneet nuorten keskuudessa. On tavallista, että nuoret aloittavat seurustelun koulun yläluokilla tai yliopistossa ja ensimmäisen seurustelukumppanin kanssa solmitaan avioliitto. Avioliittoaikeista neuvotellaan niin tytön kuin pojankin perheissä ja on tärkeää, että tuleva miniä tai vävy on nuoren vanhemmille mieleen. Erillistä vanhempien hyväksyntää ei kuitenkaan tarvita, jos pari on päättänyt mennä naimisiin.

Usko romanttiseen rakkauteen elää vahvana ensimmäistä avioliittoa solmittaessa. Usein parille myös syntyy nopeasti ensimmäinen lapsi. Ensisyntyttäjän keski-ikä on noin 21–23 vuotta. Koska äitiys on Venäjällä erittäin arvostettua, on lapsen saaminen naiselle perhesuhteiden näkökulmasta erittäin tärkeä asia.

Sosiaalisesti hyväksytympää on, että lapsella on joskus ollut isä, kuin ettei isästä olisi tietoa tai lapsella ei olisi virallista isää. Muun muassa lapsen nimi muodostuu etunimestä ja isännimestä, patronyymistä, joka on Venäjällä yleinen puhuttelumuoto. Jos lapsen isästä ei ole tietoa, voi äiti käyttää lapsen isoisän nimeä patronyymin muodostamiseen tai jopa keksiä isän, jotta patronyymi saadaan kirjattua lapselle.

Venäjä on selkeästi heteronormatiivinen yhteiskunta. Niin hallinto kuin tavalliset kansalaisetkin ovat varsin konservatiivisia puhuttaessa seksuaalioikeuksista. Vaikka homoseksuaaliset suhteet ovat mahdollisia, ympäristö tuomitsee ne usein jyrkästi. Ei ole tavatonta, että perhe katkaisee välit sellaiseen perheenjäsenen, joka käyttäytyy avoimesti muutoin kuin heteronormatiivisesti.

Lainsäädäntöä on erityisesti viime vuosina tiukennettu entisestään ja homoseksuaalisen seurustelukumppanin kanssa solmitaan avioliitto. Avioliittoaikeista neuvotellaan niin tytön kuin pojankin perheissä ja on tärkeää, että tuleva miniä tai vävy on nuoren vanhemmille mieleen. Erillistä vanhempien hyväksyntää ei kuitenkaan tarvita, jos pari on päättänyt mennä naimisiin.

Usko romanttiseen rakkauteen elää vahvana ensimmäistä avioliittoa solmittaessa. Usein parille myös syntyy nopeasti ensimmäinen lapsi. Ensisyntyttäjän keski-ikä on noin 21–23 vuotta. Koska äitiys on Venäjällä erittäin arvostettua, on lapsen saaminen naiselle perhesuhteiden näkökulmasta erittäin tärkeä asia.

Sosiaalisesti hyväksytympää on, että lapsella on joskus ollut isä, kuin ettei isästä olisi tietoa tai lapsella ei olisi virallista isää. Muun muassa lapsen nimi muodostuu etunimestä ja isännimestä, patronyymistä, joka on Venäjällä yleinen puhuttelumuoto. Jos lapsen isästä ei ole tietoa, voi äiti käyttää lapsen isoisän nimeä patronyymin muodostamiseen tai jopa keksiä isän, jotta patronyymi saadaan kirjattua lapselle.

Venäjä on selkeästi heteronormatiivinen yhteiskunta. Niin hallinto kuin tavalliset kansalaisetkin ovat varsin konservatiivisia puhuttaessa seksuaalioikeuksista. Vaikka homoseksuaaliset suhteet ovat mahdollisia, ympäristö tuomitsee ne usein jyrkästi. Ei ole tavatonta, että perhe katkaisee välit sellaiseen perheenjäsenen, joka käyttäytyy avoimesti muutoin kuin heteronormatiivisesti.

lien ihmisoikeuksia vapaaseen mielipiteen ilmaisuun rajoitettu.

Perheen jäsenten oikeudet ja velvollisuudet

Vaikka Venäjällä naisten työssäkäynti on hyvin yleistä, arvostetaan miestä kuitenkin ensisijaisesti elannon ansaitsijana. Usein työuralla etenevät vain ne naiset, joilla ei ole perheeseen tai lasten hoitoon liittyviä rasitteita – eli naimattomat ja lapsettomat.

Venäläisissä perheissä yleisin malli on se, jossa on kaksi ansiotyössä käyvää vanhempaa. Naisten ja miesten palkkojen välillä on eroa, ja useimmiten mies on enemmän ansaitseva puoliso perheessä. Perheen tuloihin voidaan laskea myös perheessä asuvien isovanhempien eläkkeet, vaikka eläkkeet Venäjällä ovatkin pääosin pieniä. Jos perheen taloudellinen tilanne sitä vaatii, voivat vanhemmat tehdä kahta tai kolmeakin työtä isovanhempien hoitaessa lapsia ja kotia. Mahdollista on myös, että isovanhemmat hankkivat eläkkeen ohella lisäansioita työskentelemällä ainakin osaaikaisesti. Huolimatta siitä, että mies ansaitsee usein naista enemmän, kotitalouden rahankäytöstä päättävät pääosin naiset.

Miesten ja naisten kotitöihin liittyvää tehtävänjakoa on ylläpitänyt myös isoäitien aktiivisuus kotitöiden suorittajina. Alhainen eläkeikä (naisilla 50–55, miehillä 55–60) on mahdollistanut isovanhempien aktiivisen osallistumisen lasten- ja kodinhoitoon. Perinteisesti nainen, usein isoäiti, hoitaa lapset

koulu- tai päiväkotipäivän jälkeen, valmistaa ruuan, hankkii ja säilöö elintarvikkeet, siivoaa kodin ja huolehtii pyykeistä. Miehen tullessa töistä on naisen valmistama lämmin ruoka huolenpidon ja rakkauden osoitus.

Miesten töihin kuuluvat asunnon kunnossapitoon kuuluvat työt sekä kaikki ruumiillista ponnistelua vaativat tehtävät. Naisten auttaminen fyysisesti raskaissa kotitöissä on miehen kunnia-asia. Myös kaikki tekniikkaan tai autonhuoltoon liittyvät asiat ovat tavallisimmin miesten vastuulla.

Lasten tehtävä on kunnostautua erityisesti opinnoissa ja harrastetoiminnassa. Lapsi on ikään kuin perheen julkisuuskuvan kiilottaja. Lapsen menestys opinnoissa kertoo muille siitä, että lapsesta huolehditaan hyvin ja vastuullisesti. Lapsen menestys harrastetoiminnassa on merkki perheen aktiivisuudesta ja kiinnostuksesta lapsen tulevaisuutta kohtaan. Koska lapsia on perheissä vähän, perheen lapsiin kohdistetaan valtavasti toiveita ja odotuksia menestymisestä. Lapsen odotetaan myös olevan kuuliainen ja huolehtivainen sekä arvostavan perhettään.

Perheen sosiaalisten suhteiden ylläpitoon myötävaikuttavat niin miehet kuin naisetkin. Naisten rooli sosiaalisten kontaktien

ja verkostojen rakentamisessa ja ylläpidossa on merkittävä. Suhteiden ylläpidossa on vieraanvaraisuus tärkeä tekijä. Vieras ei koskaan poistu venäläisestä kodista kuivin suin ja tarjoilujen järjestäminen naisten tehtävä. Miehet ovat mukana sosiaalisissa verkostoissa ja ystäviä tavataan usein. Sosiaalisten suhteiden ylläpidossa miehet kunnostautuvat erityisesti talkooavun tarjoajina. Voisi sanoa, että venäläinen mies on aina valmis auttamaan ystäviä muutto-, remontti-, kuljetus- ja autonkorjaushommissa.

Sukupuoliroolit

Muun muassa tsaarien aikainen maaorjuus, sodat, vallankumous, Stalinin ajan vainot sekä miesten alhainen elinikäennuste (alle 60 vuotta) ovat vaikuttaneet merkittäväällä tavalla miehen aseman muotoutumiseen perheissä sekä naisten ja miesten väliseen roolijakoon.

Venäjällä on vuosisatojen ajan ollut miehiä liian vähän suhteessa naisten määrään. Koska äitiyttä arvostetaan suuresti ja lapsen saaminen on naiselle merkittävä elämäntehtävä, on vähistä miehistä pitänyt pitää erityistä huolta. Vuosisatojen saatossa tämä on johtanut siihen, että naiset edelleen mielellään huolehtivat miehestä.

Tasa-arvo on ollut neuvostoajoista lähtien vallalla oleva yhteiskunnallinen periaate, mutta monissa perheissä näkyy edelleen perinteinen roolijako esimerkiksi kotitöiden osalta. Esimerkiksi hoivavastuun jakaminen kun perheeseen syntyy vauva, on usein luon-

tevampaa äidin ja isoäidin kesken kuin äidin ja isän kesken.

Venäjä on siis edelleen maa, jossa ”miehet olkoot miehiä ja naiset pysykööt naisina”. Yhteiskunnalliset painotukset erityisesti viimeisten vuosien aikana ovat tukeneet naisten hoivaroolin korostamista. Syntyvyyttä on pyritty poliittisen vaikuttamisen keinoin ja erilaisten tukijärjestelmien avulla lisäämään, jotta väestökato saadaan pysähtymään. Maan johto on pyrkinyt korostamaan äitiyden merkitystä, kotihoivaa, naisen roolia kodin ilmapiiirin luojana ja miehestä huolta pitävänä kodinhengittärenä.

Lapsista

Venäjällä arvostetaan lapsia. Koska perheissä on keskimäärin 1–2 lasta, useamman lapsen saanutta äitiä pidetään sankariäitinä. Lapset ovat perheen rikkaus ja lapsia rakastetaan varauksetta. Koska isovanhemmat ja muut sukulaiset kuuluvat saumattomasti perheeseen, on syntyvällä lapsella usein monta suojelevaa ja rakastavaa aikuista ympärillään.

Pienen lapsen hoito- ja kasvatustuu on perheen naisilla, pääasiassa lapsen äidillä ja isoäideillä. Mikäli isoäiti ei asu vanhempien kanssa samassa taloudessa, on tavallista, että lapsen syntyessä isoäiti muuttaa perheen luo ainakin joksikin aikaa auttamaan äitiä vauvan-

ja kodinhoidossa. Järjestely mahdollistaa sen, että tuore äiti saa levätä riittävästi isoäidin huolehtiessa vauvasta aina kun vauva ei ole äidin rinnoilla. Tuoreen isän voi olla toisinaan vaikea löytää rooliaan isänä vauvavaiheessa, isoäidin toimiessa äidin tukena ja vauvan hoitajana.

Tapakasvatus on venäläisessä kasvatuksessa tärkeää. Lapselle opetetaan kohteliaita käytöstapoja sekä auktoriteettien kunnioittamista pienestä pitäen. Kulttuuri, kirjallisuus ja taide kuuluvat myös hyvään kasvatukseen Venäjällä. Jopa niin keskeisesti, että sanonta kuuluu: ”jokainen hyvin kasvatettu venäläinen lapsi on ollut vähintään kerran oopperassa ennen kuin hän täyttää kuusi vuotta”.

Lastenkasvatuksessa ei juurikaan puhuta sukupuoli-sensitiivisestä kasvatuksesta, vaan lapsia kasvatetaan pienestä saakka pojaksi tai tytöksi. Tyttölapsilta odotetaan siisteyttä, ulkonäöstä huolehtimista ja hillittyä käytöstä, pojilta taas tyttöjen (ja naisten) huomioimista, auttamista, tietynlaista kovuuksia – ”miehet eivät itke” on edelleenkin usein pojalle sanottu lause. On kuitenkin huomioitava, että lastenkasvatuksessakin moni asia on muuttumassa, perheet ovat kaikki erilaisia ja erityisesti nuorissa moderneissa perheissä lapsi saa kasvaa vapaampana sukupuoleen sidotuista käyttäytymisnormeista.

Yleisesti on vallalla käsitys siitä, että poikalapsi tarvitsee isän tai isän mallin kasvaakseen mieheksi. Koska avioerot ovat yleisiä, näitä isän malleja löytyy niin isovanhemmista, sedistä, enoista kuin uusista puolisoistakin. Isän tai miehen mallin puuttuminen saate-

taan edelleen käsittää riskinä sille, että pojasta kasvaa ”liian naisellinen” ja sitä kautta poika ”altistuu” homoseksuaalisille vaikutteille. Koska lapset jäävät erotilanteissa lähes säännönmukaisesti äidille, ei tyttöjen kasvaminen naiseksi ole huolenaihe.

On huomioitava, että minkäänlainen yleistäminen lapsen rankaisemisesta tai kurittamisesta puhuttaessa ei ole mahdollista. Kukaan perhe valitsee oman käytäntönsä. Fyysinen kuritus ei kuitenkaan ole vielä toistaiseksi Venäjällä rangaistava teko, mutta asiasta käydään vilkasta keskustelua. On hyvin todennäköistä, että lasten fyysinen kurittaminen tullaan kieltämään lainsäädännöllä.

Yhteiskunnalla on vahva rooli kasvattajana

Yhteiskunnalla, päivähoidolla ja koululla on merkittävä rooli lasten kasvatuksen tavoitteiden luomisessa. Lapsia ohjataan ja opetetaan aktiivisesti ja aikuisjohtoisesti. Pienten lasten kasvatusta on vahvasti ohjaavaa ja opettavaa. Lapsen hyvä on ikään kuin aikuisen käsissä, joka tarkoittaa sitä että lapsesta huolehtivat aikuiset tekevät yleensä päätökset. Venäläinen hyvin kasvatettu lapsi voi kritisoida ja olla eri mieltä vanhempien päätöksistä, esimerkiksi harrastamisen tai oppiaineen valinnan suhteen, mutta ei kuitenkaan uhmaa niitä.

Venäjällä arvostetaan sivistystä ja hyvää koulutusta, joten perheet pyrkivät tarjoamaan lapselle mahdollisimman laajan ja kattavan pohjan jatkaa opintoja yleissivistävän

perusopetuksen jälkeen. Myös harrastustoiminta voi olla ponnahduslauta arvostettuun ammattiin esimerkiksi muusikkona, taiteilijana tai urheilijana.

Koska Venäjän poliittinen johto on syys-täkin huolissaan kasvavasta maastamuutosta sekä alhaisesta syntyvyydestä, on poliittisessa päätöksenteossa keskitytty erityisesti syntyvyyttä tukeviin perhepoliittisiin ratkaisuihin. Naisia kannustetaan synnyttämään useampia lapsia korottamalla perheille maksettavia avustuksia ja korostamalla ennestäänkin vahvan ”venäläisen uhrautuvan äitiyden” merkitystä.

Nuoret ja nuoruus

Lapsen kasvaessa hänen asemansa perheessä muuttuu. Lapsesta, joka sai kaiken ohjauksen ja tiedon perheeltään ja koulusta, tulee itsenäisempi ja autonomisempi perheenjäsen jonka mielipiteitä kuunnellaan ja joka voi osallistua enemmän oman elämänsä suunnitteluun. Samanaikaisesti nuoren vastuu perheenjäsenistään lisääntyy. Nuoren odotetaan ymmärtävän, mikä on hänelle parhaaksi ja

mikä on perheen edun ja odotusten mukaista.

Nuoruus ja murrosikä ovat haastavia myös venäläisissä perheissä. Nuoret kyseenalaistavat vanhempien – ja isovanhempien – auktoriteetin, mutta useimmiten pitäytyvät kuitenkin perheen yhteydessä. Toisaalta nuori aikuistuu nopeasti, sillä suurin osa saa koulun päättötodistuksen noin 17-vuotiaana. Monet nuoret hakeutuvat opiskelemaan korkeakouluihin suuriin kaupunkeihin ja perhe jää kauas. Kouluaikaiset ystävyysuhteet ovat nuorelle merkittäviä ja nämä suhteet jatkuvat usein aikuisuuteen saakka.

Venäjällä muun muassa seksuaaliterveyden ja seksuaalioikeuksiin liittyvistä teemoista ei ole tavallista keskustella eri sukupolvien kesken. Nuoret kasvavat sen tiedon varassa mitä onnistuvat keräämään, sillä suunnitelmallista seksuaalikasvatusta ei juurikaan ole edes kouluissa. Ehkäisyvälineiden saatavuus on kuitenkin huomattavasti parantunut viimeisten vuosikymmenten aikana, mikä on johtanut aborttilukujen laskuun. Tästä huolimatta abortti edelleen yleinen ja hyväksytty toimenpide, jos raskaus ei ole suunniteltu tai ei sovi elämäntilanteeseen.

Ristiriitatilanteet perheessä

Laaja perheyhteisö sekä sukulaisten ja ystävien tuki ovat ensisijaisia avun hakemisen kanavia silloin, kun perheessä on ongelmia. Usein perheen jäseniltä voidaan kysyä hyvin suoraankin, onko vaikeuksia puolison tai lasten kanssa? Erityisesti isovanhemmat, jotka

ovat lähellä perhettä, havaitsevat, jos ongelmia alkaa kehittyä.

Koska Venäjällä kunnioitetaan ikää ja iän tuomaa viisautta, isovanhempien neuvoja kuunnellaan myös perheen sisäisissä konflikteissa. Toisaalta voidaan sanoa, että liian läheiset perhesuhteet joskus myös aiheuttavat ristiriitoja tai haittaavat niiden selvittelyä. Usein isovanhempien neuvonta on hyvin hienotunteista ja perheen hajoaminen halutaan välttää kaikin keinoin. Neuvonta kohdistuu pääasiassa kuhunkin riidan osapuoleen erikseen, yhteisiä perheneuvotteluja harvemmin pidetään. On tavallista, että isovanhempi toimii ikään kuin välittäjänä kiistakumppanien välillä.

Ammatillisen avun tarjoaminen ristiriitatilanteissa on suhteellisen uusi ilmiö Venäjällä. Trendi on kuitenkin kasvamassa ja tarjotun avun kirjo on varsin laajaa. Lastenkasvatukseen liittyvissä kysymyksissä ammatillisen avun hakeminen on huomattavasti yleisempää, kuin parisuhdeongelmissa.

Perheiden hajoaminen

Avioerot ovat Venäjällä yleisiä. Kumpi tahansa puolisoista voi hakea eroa, mutta käytännössä suurin osa avioeroista on naisten alulle panemia. Avioerossa isän asema on heikko, huoltajuus määrätään pääsääntöisesti äidille. Mikäli äiti tarvitsee tukea, hän voi muuttaa omien vanhempiansa luo tai vanhemmat hänen ja lasten luokse. Toisinaan vain lapset muuttavat isovanhempien luo, jotta vanhemmat saavat elämänsä taas tasapainoon.

OIKEUS TIEToon SEKSUAALISUUDESTA EI TOTEUDU VENÄJÄLLÄ

Yritykset saada seksuaalikasvatus koulujen opetusohjelmiin ovat törmänneet kovaan vastustukseen Venäjällä. Konservatiiviset vanhempainjärjestöt ja osa ortodoksikirkosta tyrmäävät koulujen seksuaalikasvatuksen peläten sen johtavan maan moraaliseen rappioon. Tällä hetkellä venäläiset nuoret kertovatkin saavansa seksuaalisuuteen ja parisuhteisiin liittyvää tietoa lähinnä kavereilta ja netistä.

Seksuaalikasvatuksen toteuttamista vaikeuttaa myös se, että Venäjän parlamentti hyväksyi niin kutsutun homopropagandalain kesäkuussa 2013. Siitä, mitä propagandalla tarkoitetaan, ei ole yksiselitteistä käsitystä. Laki määrittelee rikolliseksi muun muassa "ei-perinteisten seksuaalisuhteiden" propagandan. Sen mukaan on esimerkiksi kiellettyä rinnastaa hetero- ja homo-suhteet sekä levittää homojen oikeuksia puolustavaa materiaalia alaikäisille.

Lännessä laki on herättänyt kritiikkiä ja erityisesti kansalais- ja ihmisoikeusjärjestöt ovat arvostelleet lakia kiivaasti. ➔

Yhteishuoltajuus on vierasta ja usein käykin niin, että edes isän ja lasten tapaamiset eivät toteudu eron jälkeen. Jos isä tapaa lapsiaan, se tapahtuu usein isovanhempien myötävaikutuksella.

Yksihuoltajuus on Venäjällä yleistä. Jos yksihuoltaja saa tukea sukulaisiltaan – erityisesti lapsen isovanhemmilta – tilanne ei ole erityisen ongelmallinen. Jos yksin lapsen kanssa elävällä vanhemmalla ei ole riittävää verkostoa, voi tilanne kuitenkin muodostua mahdottomaksi yksihuoltajaperheen selviytymisen kannalta. Suurissa paikkakunnilla päivähoiton järjestäminen on mahdollista mutta haja-asutusalueilla yksihuoltajien kohtaavat monenlaisia ongelmia.

Jos nainen solmii uuden avioliiton, odotetaan isäpuolen astuvan isän paikalle uusiperheessä. Jos lasten biologinen isä solmii uuden suhteen, myös hänen oletetaan panostavan uusperheeseensä ja jättävän lasten kasvatuksen ja hyvinvoinnin äidin kontolalle. Periaatteessa vanhemmilla on elatusvastuu lapsistaan myös eron jälkeen, mutta elatusmaksujen perintä on tehotonta ja summat niin vähäisiä, että harva siihen ryhtyy.

Avioero ei ole ainut syy perheiden hajoamiselle Venäjällä. Pitkät työkomennukset tai työskentely lapselle epäedullisissa olosuhteissa voivat johtaa siihen, että perhe päättää jättää lapset isovanhempien tai sukulaisten hoitoon pitkiksikin ajoiksi.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen perheiden pirstaloitumiseen on vaikuttanut myös yhä kiihtyvä maastamuutto. Venäjällä on lapsia, joiden jompikumpi vanhemmista tai molemmat ovat muuttaneet ulkomaille ja jättäneet lapset sukulaisten tai tuttavien hoitoon.

Lisäksi toimeentulovaikeudet ja lapsiperheköyhyys, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä väkivalta perheissä vaikuttavat perheiden hajoamiseen - joskus jopa lasten hylkäämisen lastenkoteihin. Myös vammaisten lasten hylkääminen on tavallista, jopa niin, että vanhempia kehoitetaan jättämään vammaisen lapsi laitokseen heti syntymän jälkeen.

Katulapsi-ilmio ei ole kaupungeissa tuntematon, sillä monet lapset pakenevat kurjia kotioloja eläen mieluummin kaduilla kuin kodeissa, joista eivät saa tarvitsemaansa hoivaa ja suojelua. Lasten hylkääminen on viime vuosien perhepoliittisten tukien myötä saatu merkittävästi vähenemään, mutta edelleen lastenkodeissa on lapsia, joita kukaan ei halua.

- Millaisia piirteitä on perheillä Venäjällä? Millaiset yhteiskunnalliset seikat ovat vaikuttaneet laajojen perheyhteisöjen muodostumiseen?
- Millaisia muutoksia viimeaikaiset institutionaaliset asenne- ja lainsäädäntömuutokset voivat tuoda erilaisten perheiden asemaan?

LÄHTEET

Castren A-M. Perhe ja työ Helsingissä ja Pietarissa. Elämänpiirit ja yhteiskunta sosiaalisissa verkostoissa. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimintuksia 803. Helsinki. 2001.

Linderborg Hilikka De ryskspråkiga anhörigvårdarnas upplevelse i vårdandet av sina dementa anhöriga. Vanhustyön keskusliitto. 2007.

Korhonen Elina (toim.) Venäläiset perheet ja seksuaalisuus murroksessa. Väestöliitto. 2007.

Pöllänen Pirjo Hoivan rajat, venäläiset naiset ja ylirajainen perhehoiva. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 57/2013. Väestöliitto. 2013.

Pöllänen Pirjo Miehen paikka perheessä – venäläisten maahanmuuttajanaisten kokemuksia miehen paikasta perheessä venäjällä ja Suomessa. Siirtolaisuus – Migration 32:1. 2005.

Perhemuodot Tadzhikistanissa

Osku Haapasaari, HuK

Kirjoittaja työskentelee harjoittelijana
Väestöliiton kansainvälisen kehityksen
keskuksessa

Artikkeliin on haastateltu Zaida Inoyatovaa, joka työskentelee Dushanbessa Kynnys ry:n ja Väestöliiton yhteisen ”Vammaisten naisten voimaannuttaminen Keski-Aasiassa” –hankkeen koordinaattorina.

Tadzhikistan on vuoristoinen entinen neuvostotasavalta Keski-Aasiassa, Kirgisian, Uzbekistanin, Afganistanin ja Kiinan välissä. Asukkaita maassa oli vuonna 2011 hieman alle seitsemän miljoonaa. Se oli entisen Neuvostoliiton köyhin tasavalta, ja on edelleen entisistä neuvostotasavalloista henkilökohtaisella bruttokansantuotteella mitaten köyhin.

Neuvostomenneisyys, ja sitä seurannut sisällissodan kausi ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen voimakkaasti tadzhikista-

nilaisten elämään. Neuvostopolitiikka suosi kaupungistumista ja siksi neuvostovallan aikaan perustettiin useita uusia teollisuuskaupunkeja. Sisällissodan aikana kuitenkin monet kaupunkilaiset pakenivat levottomuuksia maaseudulle, jonka seurauksena kaupungistumisen aste on Tadzhikistanissa edelleen suhteellisen matala. Vain hieman yli neljännes maan väestöstä asui kaupungeissa vuonna 2011.

Maa on kuulunut perinteisesti islamin hallitsemaan kulttuuripiiriin, mutta Neuvostoliitto yritti pienentää uskonnon valtaa maassa. 1900-luvun alkupuolen neuvostouudistusten peruja on esimerkiksi se, että harvat Tadzhikistanilaisnaiset käyttävät huivia, saatikka hijabia. Neuvostovallan kukistuttua perinteiset islamilaiset arvot ovat kokeneet

eräänlaisen renessanssin, joka on johtanut muun muassa naisten vetäytymisen yhä suu-remmassa määrin julkisesta elämästä kodin piiriin.

Perheen koostumus

Perinteiseen tadzhikistanilaisperheeseen kuuluu vähintään kolme aikuista ja vaihteleva määrä lapsia. Perinteinen maaseudulla asuva perhe koostui naimisissa olevasta avioparista, heidän naimattomista lapsistaan ja naimisiin menneistä pojistaan ja heidän perheistään. Tyttöä pidettiin yleensä väliaikaisina perheenjäsenenä ja heidät naitettiin pois mahdollisimman pian aviomiestensä sukuun. Tilalla asuvien ihmisten yhteisomistuksessa olivat tilan maat, kiinteistöt, karja ja viljelykset. Suuria perheitä ihannoitiin vaurauden merkkinä ja lapsimäärä oli korkea, joka johti siihen, että yhteen perheeseen saattoi kuulua viisikymmentäkin ihmistä. Perhettä koskevat päätökset teki perheen vanhin mieshenkilö.

Nykyään perhemuodot ovat tätä moninaisempia, mutta perinteisen mallin mukaisia perheet eivät ole kadonneet kokonaan. Maassa on suuri määrä naisjohtoisia kotitalouksia, johtuen osittain muuttoliikkeestä ja osittain sisällissodan jättämästä aukosta maan miesväestöön. Suurin muuttoliike maan lähihistorian aikana on neuvostovallan päättyessä tapahtunut satojentuhansien venäläisten poismuutto.

Avoliitto instituutiona

Perinteinen avoliittomalli noudattelee muiden muslimimaiden suuntalinjoja. 1900-luvun alussa järjestetyt avoliitot olivat yleisiä, samoin morsiusmaksun maksaminen. Avio-osapuolien ikäjakauma oli usein epätasainen, sillä miesten tuli usein kasvattaa vuosia taloudellista pääomaansa pystyäkseen ”ostamaan” itselleen vaimon tämän suvulta. Myös moniavioisuus on historiallisesti ollut sallittua, mutta ei kovin yleistä enää 1900-luvun alkaessa.

Neuvostoliiton vallan myötä järjestetyt avoliitot kiellettiin, morsiusmaksujen ja moniavioisuuden ohella. Samalla asetettiin naimaikä, joka oli tytöille 16 ja pojille 18 vuotta.

Päätösvalta avoliitossa on kuulunut perinteisesti miehelle, myös Neuvostoliiton aikana. Vaikka neuvostovalta saikin aikaan monia uudistuksia jotka vaikuttivat positiivisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon koko yhteiskunnan tasolla, kodin sisäiseen dynamiikkaan ne eivät juuri vaikuttaneet. Naisen roolina pysyi uusintaminen.

Viimeisen parinkymmenen vuoden aikana asetetut avioliittosäädökset, jotka ovat asettaneet naimiän ja kieltäneet moni-avioisuuden, ovat herättäneet vastustusta. Tuloksena on syntynyt ilmiö, jossa tyttäriä naitetaan lakien vastaisesti perinteisin menoin avioliittoihin, joita valtio ei tunnusta. Tällaisissa avioliitoissa elävät alaikäiset toiset vaimot ovat erityisen haavoittuvassa asemassa siksi, ettei laki tarjoa heille mitään suojaa ristiriitatilanteissa tai avioerossa. Myös vanha perinne, morsiamenröstö, on jälleen elpynyt. Perinteen mukaan naisen on mentävä naimisiin hänet ryöstäneen miehen kanssa halusi hän sitä tai ei.

Homoseksuaalisuus ja avoliitot ovat kaksi asiaa, joista ei perinteisesti ole keskusteltu Tadžikistanilaisessa yhteiskunnassa, eikä tämä ole kokenut suurta muutosta nykyäänkään. Yleinen mielipide on avoliittoja vastaan. Homoseksuaalisuuden stigma on suuri ja perheet, jotka tietävät jonkun jäsenensä suuntautumisesta pyrkivät pelastamaan kasvonsa yhteiskunnan silmissä piilottelemalla tätä toutta kaikin keinoin.

Perheen sisäiset oikeudet ja velvollisuudet

Toisen maailmansodan aikaan Neuvostoliitto tarvitsi naisia tehtäisiin työvoimaksi miesten ollessa rintamalla. Tämä vaikutti myönteisesti naisten edustukseen julkisessa elämässä. Naisten ja tyttöjen työssä- ja koulunkäyntiaste nousivat ja jatkoivat nousuaan sodan päätyt-

tyäkin. Naisten lastenkasvatus- ja kotityövelvollisuudet eivät kuitenkaan kadonneet minnekään ja siksi heidän vapaa-aikansa määrä kaventui. Sosialistinen poliittinen kampanja naisten työllistämiseksi otti kohteekseen perinteiset, ”vanhanaikaiset” islamilaiset arvot ja siksi onkin ymmärrettävää, että Neuvostoliiton kaatuessa vastareaktiona nämä arvot nousivat uudelleen pintaan.

Naisten työssäkäynti on jäänyt vuoden 1991 jälkeen melko korkealle tasolle, mutta naistyövoima keskittyy vahvasti matalapalkkaisille aloille. Niiden naisten, jotka päättävät jäädä kotiin työnteon sijasta, päätökseen vaikuttavat nykyään erityisesti perinteiset asenteet, riittävän lastenhoidon ja ammatillisen koulutuksen puute. Tästä huolimatta joillain, erityisesti maanviljelyksen, aloilla naiset muodostavat työvoiman ytimen. Esimerkkejä naisvaltaisista työpaikoista ovat esimerkiksi hedelmätarhat, vihannesviljelykset ja puuvillapellot.

Tadzhikistanin valtiollisen tilastokeskuksen mukaan vuonna 1999 naiset tekivät keskimäärin 6,3 tuntia vastikkeetonta (pääosin koti-)työtä vuorokaudessa, kun vastaava luku miehille oli 3,3 tuntia. Tämä kertoo siitä, että vaikka Neuvostoliiton aikana naisten asema parantui ja heidän edustuksensa julkisessa elämässä kasvoi, tämä ei vähentänyt heidän velvollisuuksiaan eikä muutenkaan muuttanut tilannetta tasa-arvoisemmaksi kodin sisällä.

Lapset ovat naisten vastuulla

Lastenkasvatus on, kuten sanottua, pääosin naisten vastuulla. Historiallisesti Tadzhikistanissa on ihannoitu perheitä joissa on ollut paljon lapsia, sillä sitä on pidetty vaurauden merkinä. Tyttärien määrä on ollut yhteydessä myös konkreettisesti vaurauden kanssa morsiusmaksuperinteestä johtuen. Neuvosto-aikana äitiyttä ihannoitiin ja naisille jaettiin kunniamerkkejä sen perusteella, montako lasta he olivat synnyttäneet. Näiden kunniamerkkien arvo ei ollut pelkästään nimellinen, vaan ne toivat mukanaan korotettuja lapsilisiä ja muita taloudellisia etuuksia, jotka tehokkaasti korvasivat morsiusmaksun roolin lastenhankkimisen taloudellisena kannustimena.

Viime vuosina syntyvyys on kuitenkin laskenut huomattavasti. Maantieteellisiä erojakin on vielä, erityisesti maaseudun ja kaupunkien välillä. Kokonaisvertailussa hedelmällisyysluku on laskenut vuoden 1980 luvusta, joka oli 5,6 lasta naista kohden 2,8 lapseen vuonna 2013. Vielä aiemmin, ennen

Neuvostoliittoa ja sen alkuvuosina syntyvyys on ollut vieläkin korkeampi. Hedelmällisyysluvun laskuun itsenäistymisen jälkeen on vaikuttanut erityisesti päiväkotien sulkeminen ja etuuksien lakkauttaminen, joka on tehnyt lastenhankkimisesta taloudellisesti kannattamatonta.

Ehkäisyä ja abortteja on halukkaille Tadzhikistanissa saatavilla, mutta CIA:n mukaan vain alle kolmasosa käyttää saatavilla olevia ehkäisykeinoja. Näin ollen havaitulle väestönkasvun hidastumiselle on oltava myös taloudellisia syitä.

Nuoret tytöt ja pojat ovat eri asemassa

Lasten ja nuorten koulunkäynti on Tadzhikistanissa yleistä, mutta tytöt keskeyttävät opintonsa aikaisemmin kuin pojat. Joka viides tyttö jättää yläkoulun kesken, useimmiten varhaisen avioliiton tai perheen talousvaikeuksien vuoksi. Poikien koulutusta arvostetaan enemmän, ja on lähes varmaa että perhe, jolla on varaa lähettää vain yksi lapsi kouluun, lähettää pojan. Näin ollen itsenäisyyden jälkeen sukupuolten välinen kuilu koulutuksessa on kasvanut.

Vastuu vanhuksista

Tadzhikistanin laki velvoittaa lapsia huolehtimaan vanhemmistaan. Perinteisesti ikääntyvien rooli on ollut perheen neuvonantajina, tuomareina ja psykologeina. Eläkeikäisten

neuvoja on kuunneltu ja heidän kokemukseen on pidetty suuressa arvossa. On ollut tapana, että perheen nuorin poika asuu kotona ja pitää huolta vanhemmistaan, perien näiden omaisuuden heidän kuollessaan. Tämä vastuu jakautuu myös lastenlapsille. Edellä luetellut perinteiset arvot ovat kuitenkin viime aikojen saatossa altistuneet muutokselle, joka on johtanut tilanteeseen jossa kaikille vanhuksille ei löydykään enää huolenpitäjää.

Tadžhikistanissa on työeläkejärjestelmä, mutta maksetut eläkkeet jäävät yleensä niin pieniksi, että eläkeikäiset, omilleen jääneet ikääntyvät joutuvat jatkamaan työntekoa vähintään osa-aikaisesti. Eläkeikä on maassa 58 vuotta naisille ja 63 miehille, mutta ammattikohtaisesti nämäkin vaihtelevat. Eläkkeiden pienuudesta kertoo jotakin se, että jonkinlaista taloudellista toimintaa harrasti yli 60-vuotiaista miehistä 42,55 prosenttia ja naisista 15,58 prosenttia. Yli 70-vuotiaista miehistäkin yli neljännes jatkoi jonkinlaista tuottavaa toimintaa.

Valtion tarjoaa vanhuksille sosiaalipalveluita, kuten visiittejä sosiaalityöntekijöiltä jotka voivat käydä heidän puolestaan kau-

passa, siivota heidän asuntonsa ja hoitaa muita päivittäisiä askareita, joihin ikääntyvät eivät enää itse kykene. Maassa on myös kahdeksan vanhainkotiä.

Perheiden hajoaminen ja avioero

Islamilainen perinne on tunnustanut avioeron olemassaolon ja siksi sellaisen hakeminen on ollut mahdollista, joskaan ei erityisen yleistä Tadžhikistanissa. Tadžhikistanilaisen nykyisen lainsäädännön mukaan avioerotilanteissa omaisuus jakautuu tasa-arvoisesti miehen ja naisen kesken. Yleisimpiä avioeron syitä ovat tunneristiriita (esimerkiksi järjestetyn avioliiton seurauksena), lapsettomuus, asuntopula, alkoholismi ja tyytymättömyys rahatilanteeseen. Avioerot ovat huomattavasti yleisempiä kaupungeissa kuin maaseuduilla.

Yhteenvetona voitaneen sanoa että vaikka joillain rintamalla onkin koettu huomattavaa kehitystä, Tadžhikistanissa perinteiset sukupuoliroolit ovat yhä syvälle juurtuneita ja yhteiskunnan aktiivisesti ylläpitämiä.

- Millaisia myönteisiä ja ei-toivottuja vaikutuksia on ollut virallisen avioliittoian nostamisella ja moniavioisuuden kieltämisellä Tadžhikistanissa?
- Pohdi, kuinka naisten voimaantuminen vaikuttaa perinteisiin perherooleihin.

NAISTEN KOHTAAMA VÄKIVALTA

Naisten päivittäisessä elämässään kohtaama väkivalta on suuri ongelma Tadzhikistanissa. Tadzhikistanilaisten Women of Science of Tajikistan -kansalaisjärjestön mukaan 67 prosenttia naisista kokee joko fyysistä, psykologista tai taloudellista väkivaltaa säännöllisesti kotonaan. Japanin kehitysviraston (JICA) tutkimuksen mukaan naimisissa olevista naisista 47 prosenttia on kokenut seksuaalista väkivaltaa aviomiehensä taholta. Kehon koskemattomuuden loukkaukset ovat ristiriidassa WHO:n määrittelemien globaalien seksuaalioikeuksien kanssa.

Ajantasaista tutkimustietoa perheväkivaltilanteesta Tadzhikistanissa on hyvin vähän. Monia vuosia jatkuneen valtion välinpitämättömyyden jälkeen lähisuhdeväkivallan kriminalisoiva laki astui viimein voimaan tammikuussa 2013. Lain puitteissa perheväkivaltaan syyllistyneet voidaan tuomita viidestä viiteentoista vankeuspäivään sekä vähintään 80 somonin (12,5 euron) sakoihin. Lain ei ole tarkoitus suojella pelkästään naisia, vaan myös miehiä ja lapsia lähisuhdeväkivallalta.

Naisoikeusaktivistien mukaan maan korkeat naisten itsemurhaluvut, 287 tapusta vuonna 2012, johtuvat tilanteesta, jossa naiset etsivät ulospääsyä väkivaltaisista suhteista. Äärimmäinen esimerkki tästä ovat polttoitsemurhat, joita joidenkin lähteiden mukaan yrittää Tadzhikistanissa 30 naista joka kuukausi. YK:n väestörahasen tutkimukset osoittavat, että useimpien polttoitsemurhien taustalla ovat pakko-avioliitot, systemaattinen lähisuhdeväkivalta ja virkamiesten välinpitämättömyys.

Lähisuhdeväkivalta on aiheena tabu, ja siitä puhuvat asettuvat alttiiksi stigmalle. Tällainen menettely ja välinpitämättömyys lähisuhdeväkivaltaa kohtaan kuvastavat samaa asiaa: sekä naiset, miehet, että viranomaiset Tadzhikistanissa pitävät naisiin kohdistuvaa väkivaltaa normaalina ja hyväksyttävänä osana päivittäistä perhe-elämää. Kriminalisoinnin myötä voi kuitenkin toivoa, että asenteet ovat hiljalleen muuttumassa. Naisten kohtaama väkivalta toimii voimaantumisen, tasa-arvoisen poliittiseen ja taloudelliseen toimintaan osallistumisen, ja sitä kautta kansallisen inhimillisen kehityksen esteenä. ◆

Kurdeille on tärkeää yhteisöllisyys ja kunnia

Mina Zandkarimi

Kirjoittaja toimii
asiantuntijana Väestöliitossa.

Kurdit ovat 35–40 –miljoonainen kansa, joka on levittäytynyt vähintään viiden valtion, Iranin, Irakin, Turkin, Syyrian ja Armenian alueelle. Valtio, jonka alueella kurdiperhe asuu, vaikuttaa huomattavasti perheen tapoihin ja traditioihin. Tämän lisäksi perhekulttuurin moninaisuuteen vaikuttavat urbanisoituminen, koulutustaso, uskonnollisuus ja monet muut asiat. Kulttuuri ja traditiot ovat myös jatkuvassa muutoksessa. Tämä artikkeli on siis vain kapea katsaus laajasta ja muuttuvasta kurdien perhekulttuurista.

Lähi-idän kulttuuri perustuu historiallisesti heimojärjestelmään, ja tätä perinnettä voidaankin pitää yhtenä pääsyyistä sille, että

yhteisöllisyys on säilynyt alueella keskeisessä osassa. Yhteisöllisyys ilmenee esimerkiksi toisen huomioon ottamisena, vieraanvaraisuutena, ryhmässä toimimisena ja sosiaalisena kanssakäymisenä.

Kunnia merkitsee kaikkea

Lähi-idässä ihmiset eivät perinteisesti koe olevansa ensisijaisesti yksilöitä vaan yhteisönsä jäseniä. Tärkeimmät yhteisöt ovat suku ja kyläyhteisö. Suvun jäseneksi tullaan syntymässä ja sen jäsenyydestä ei oikeastaan pääse koskaan eroon. Suku toimii kyläyhteisön puitteissa ja elää sen sääntöjen mukaan. Yksilön kunnian menetys on taakka koko suvulle, jonka ase-

ma kyläyhteisössä saattaa muuttua. Suvun kunnia voi kärsiä esimerkiksi siitä, että suvun jäsen tekee aviorikoksen. Tämä heikentää merkittävästi koko suvun roolia ja asemaa kyläyhteisössä: Kunnian menetyksen jälkeen suvun jäsenten kanssa ei voi seurustella, vietää juhlia, tehdä kauppaa eivätkä sen nuoret pääse hyviin naimisiin.

Ehdoton lojaalisuus suvulle on tärkein arvo ja kyläyhteisön arvostus ainoa pätevä laki kyläyhteisön tasolla. Näin ollen monissa kylissä ei pidetä valtion ja kyläyhteisön lakien ristiriitaa joutumista, edes tapauksissa jotka johtavat vangitsemiseen, häpeällisenä jos kunnia on säilytetty. Eräs tapa palauttaa menetetty kunnia on verikosto, mutta kunnian voi palauttaa myös rauhanomaisemmin.

Erityisesti kurdityöiltä edellytetään kunniallista käytöstä. Tyttöjen ei yleensä anneta liikkua yksin, eivätkä he saa puhua tai nauraa kovalla äänellä. Paljastavia vaatteita hei eivät yleensä käytä, vaikka huivin käyttö onkin kurdien parissa melko harvinaista. Naisen on toimittava siten, ettei hän vaaranna suvun kunniaa. Nuorten velvollisuutena on pitää yllä kuvaa lojaalista perheestä ja hankkia toimeentulonsa säädyllisin keinoin.

Perheen ja suvun merkitystä yksilön maailmankuvalle kuvastaa hyvin valtava nimitysten kirjo, joka kurdinkielessä kuvaa eri sukulaisia.

Diasporassa elävien kurdiperheiden suhtautuminen kunniaiperinteeseen on hyvin perhekohtaista, ja riippuu esimerkiksi vanhempien koulutustaustasta, uskonnollisuudesta, urbaanuidesta ja siitä, miten he ovat löytäneet paikkansa länsimaaisessa yhteiskunnassa. Ne perheet, jotka vielä etsivät paikkaansa yhteiskunnassa, todennäköisemmin pitävät kiinni kunnian kaltaisista kulttuuriperinteistä.

Naisten asema

Naisilla on Lähi-idässä erilainen asema yhteiskunnassa kuin miehillä. Arvojärjestyksessä naisen asema on länsimaihin verrattuna alempi, mutta on otettava huomioon, että asenteet muuttuvat jatkuvasti. Suvut suhtautuvat hyvin suojelevasti naisiinsa, ja naisten asiat eivät perinteisesti kuulu suvun ulkopuolelle. Esimerkiksi vaimon kuulumisten kyselyä saatetaan kurdialueilla pitää epäkohteliaana. Naisten kunniaa suojelemaan tarkasti, sillä sen nähdään kuvastavan koko suvun kunniaa.

Perinteisissä yhteisöissä, erityisesti maaseudulla, naisten asema ja toimeentulo ovat täysin riippuvaisia hänen avioliitostaan. Myös islam uskontona ihannoit naimisissa olevia pareja ja pitää avioitumista jokaisen ihmisen tavoitteena.

Perheen koostumus

Iranilaisen ja kurdilaisen ydinperheen koon määrittelee päivällispöydän koko. Perinteisesti saman suvun eri haaroja asuu samassa rakennuksessa tai samassa pihapiirissä, mutta vain yhden perheen jäsenet syövät yhdessä.

Usein perheen käsitteen alle kuuluu muitakin perheenjäseniä kuin niitä, jotka syövät saman pöydän ääressä. Yhteyttä pidetään aktiivisesti kauempina asuviin sukulaisiin esimerkiksi puhelimitse tai tietotekniikan avulla. Yksin asuminen on kurdien keskuudessa harvinaista.

Seksi kuuluu avioliittoon

Perinteisen näkemyksen mukaan seksi kuuluu avioliittoon, eivätkä kurdit harrasta esiaviollista seksiä tai elä avioliitoissa. Tämä perinne on kuitenkin myös muuttumassa muuan muassa siksi, että tietoliikenneyhteyden länsimaihin ovat parantuneet. Nykyisten nuorten vanhempien sukupolvi oli ensimmäinen kurdisukupolvi, jolle korkean koulutuksen hankkiminen oli mahdollista, joka altistui läntisille vaikutteille ja joka yhä suuremmissa määrin tiedosti omat oikeutensa. Siksi monet historiasta periytyneet asenteet ovat höllentyneet tämän päivän nuorille.

Nuorten itsenäistyminen

Itsenäistyminen tapahtuu kurdiyhteisössä naimisiinmenon myötä. Kun nuoret menevät naimisiin, he sekä saavat sosiaalista statusta

että itsenäistyvät. Muutos vaikuttaa myös tähän: monet nuoret lähtevät nykyään opiskelemaan ja palaavat vasta valmistumisen jälkeen kotipaikkakunnalleen töihin ja menemään naimisiin. Yksilön oikeudet määrittelevät hänen ikänsä, sukupuolensa ja aviosuhteensa. Vanhemmilla avioituneilla miehillä on siis esimerkiksi paljon enemmän oikeuksia ja vapauksia kuin naimattomilla tytöillä.

Vanhukset

Kulttuuriin kuuluu vanhempien ihmisten kunnioittaminen ja vieraanvaraisuus. Nuorempien sukupolvien oletetaan huolehtivan vanhemmista sukupolvista. Usein vanhenevissa pariskunnissa toinen (yleensä nainen) ottaa hoitovastuun puolisoistaan, jos hän ei tule yksin enää toimeen. Ei ole harvinaista, että lapsetkin huolehtivat omista vanhemmistaan ja käyvät tarvittaessa joka päivä katsomassa ja hoitamassa heitä.

Vieraanvaraisuus

Kurdit noudattavat vieraanvaraisuuden periaatetta, jota pitävät yhtenä itseään kunnioittavan kurdin peruseriaatteista. He kokoontuvat mielellään yhteen ja ottavat vieraita vastaan koteihinsa.

Yhteisöllisessä kulttuurissa perheen riskit ja asiat kuuluvat yhteisölle, ja yhteisö usein niihin myös puuttuu. Yksityisyys siis merkitsee vain vähän. Kun naapuritaloon muuttaa uusia ihmisiä, kurdit tutustuvat hei-

hin, toivottavat heidät tervetulleiksi ja mahdollisesti kutsuvat heidät kotiinsa. On siis ymmärrettävää, että kurdit ovat ihmeissään muuttaessaan Suomeen, jossa naapurit pitävät kynsin hampain kiinni yksityisyydestään.

Perhemuodot ja diaspora

Useat kurdiperheet ovat joutuneet pakenemaan syntymämaastaan poliittisesta syystä. He elävät vähemmistöasemissa Euroopan maissa. Länsimaissa asuvien kurdiperheiden nuoret ovat omaksuneet vaikutteita ympäröivästä valtakulttuurista. Tämä aiheuttaa usein ristiriitoja sukupolvien välille. Ajatusmaailma, jossa suvun etu asettuu yksilön edulle, on jyrkässä ristiriidassa esimerkiksi Pohjoismaiden oma-aloitteisuutta ja itsenäisyyttä korostavan kulttuurin kanssa. On ymmärrettävää, että yhteentörmäyksiä vanhempien ja nuorten arvomaailmojen välillä saattaa tällaisissa oloissa tapahtua.

Länsimaihin muuttaneet kurdiperheet ovat myös kohdanneet suuria muutospaineita usein hyvinkin lyhyen ajan kuluessa. Ihmisyksilöt tarvitsevat sopeutumiseen aikaa ja on selvää että kurdit – niin kuin muutkin maahanmuuttajat – tarvitsevat jatkuvaa kulttuurista tulkkausta ja tukea erilaisten vaatimusten ja odotusten arvioimiseksi.

'Parisuhde' on sana, jota kurdit harvoin käyttävät. Perinteet tunnistavat vain avioliiton. Suuriin kaupunkeihin, esimerkiksi Teheraniin, muuttaneet kurdinuoret ovat kuitenkin jättäneet nämä arvot taakseen ja saattavat elää avoliitoissa. Avoliiton päättyessä on helpompi erota kuin jatkaa avioliitossa, koska avioliittoa pidetään pyhänä ja se on kahden suvun välinen sopimus.

KAKSI NÄKÖKULMAA VÄLIAIKAISIIN AVIOLIITTOIHIN

Shiiamuslimien uskonkappaleet sallivat Nikah al-Mut'ahin, väliaikaisen avioliiton. Siihen kuuluu sopimus, jossa päätetään avioliiton kesto ja morsiusmaksun suuruus. Nikah al-Mut'ahin maksimi- tai minimipituutta ei ole mitenkään määritelty, joka johtaa siihen, että sitä käytetään moneen eri tarkoitukseen. Toisaalta se avaa nuorille esimerkiksi mahdollisuuden korkeilla aviopuolison sopivuutta ennen kuin pysyvä, loppuiän kestävä avioliitto solmitaan. Toisaalta se mahdollistaa lyhyet, alle vuorokauden kestävä avioliitot, joista maksetaan korvaus. Erityisesti köyhät ja haavoittuvat naiset ovat vaarassa joutua ihmiskaupan uhriksi sellaisessa tilanteessa, jossa heidän on pakko turvautua Nikah al-Mut'ahiin. 🌸

Lasten kasvatusta ja perheroolit

Pienistä lapsista huolehtiminen ja lasten kasvatusta on pääsääntöisesti äidin vastuulla. Isät puuttuvat kasvatukseen yleensä vain niissä tapauksissa kun lapset uhmaavat äidin auktoriteettia. Lapset kasvatetaan riippuvaisiksi, perheyhteisön jäseniksi, toisin kuin suomalaisessa kulttuurissa. Jos lapsi käyttäytyy huonosti, on yhteisön silmissä syy äidin, sillä onhan hän pääasiallinen lastenkasvattaja.

Pääsääntöisesti nuoret pojat saavat enemmän vapauksia kuin tytöt. Koulunkäynti ja harrastustoiminta kuuluvat kaikkien lasten arkeen sukupuolesta riippumatta, mutta pojat saavat useammin viettää vapaa-aikaa kavereidensa kanssa, kun tyttöjen vapaa-aika menee äidin auttamiseen kotitöissä ja pienempien sisarusten hoitamiseen. Lasten kasvatuksessa alleviivataan aikuisten ja vanhusten

kunnioittamisen tärkeyttä, ja heidät kasvatetaan olemaan kyseenalaistamatta vanhempien auktoriteettia.

Myös isovanhemmat osallistuvat lastenkasvatukseen. Esimerkiksi tapauksessa, jossa molemmat vanhemmat ovat työssäkäyviä, isovanhemmat huolehtivat heidän lapsistaan. Länsimaalaistumisen myötä Iranin kurdialueille on perustettu lastentarhoja, mutta tämänkaltainen isovanhempien hoiva on edelleenkin hyvin yleistä.

Sekä epävirallisia että virallisia adoptioita tapahtuu kurdien parissa jonkin verran. Useimmat adoptiot tapahtuvat yhteisön sisällä, lapsen vanhempien joutuessa esimerkiksi onnettomuuden uhreiksi. Tällöin joku muu yhteisön jäsen ottaa parin lapset huostaansa, ja kasvattaa heitä ominaan. Näin adoptoiduille lapsille ollaan yleensä hyvin lojaaleja. Yhteisön ulkopuolelta tapahtuva adoptointi taasen on kurdialueilla verrattain harvinaista, mutta diasporassa elävien ja erityisesti toisen polven maahanmuuttajien keskuudessa se on yhä yleisempää ja hyväksytympää.

Avioliitto ja avioero

Kurdien parissa avioliitot solmitaan nimellisesti islamilaisen perinteen mukaan loppuikäksi, mutta avioerotkaan eivät ole mahdollisia. Avioliitot eivät perinteisesti iranilaisessa tai kurdilaisessa kulttuurissa ole olleet kahden ihmisen välisiä sopimuksia vaan sopimuksen tekee kaksi sukua. Ei ole ennenkuulumatonta, että rakastunut pari päättäisi itse mennä nai-

misiin, mutta se edellyttää molempien sukujen suostumusta. Järjestetyt avioliitot taas ovat yleistä, mutta ne eivät välttämättä tarkoita pakkoavioliittoja. Järjestetytkin avioliitot vaativat molempien osapuolien suostumuksen.

Patrilinearisessa järjestelmässä naisen sosiaalinen, taloudellinen ja seksuaalinen potentiaali siirtyy avioliittosopimuksen määrittämänä hänen omalta suvultaan miehen suvulle. Ennen vanhaan sulhanen maksoi morsiusmaksun tytön isälle. Morsiusmaksun suuruuteen on vaikuttanut esimerkiksi se, onko sulhanen leskimies tai onko hänellä aikaisempia vaimoja. On myös ollut tapauksia, joissa suvut ovat vaihtaneet morsiamia keskenään ilman morsiusmaksua.

Kosinta tapahtuu muodollisesti niin, että sulhasen perhe pyytää morsiamen perheeltä morsiamen kättä. Nuoret valitsevat usein itse puolisonsa, mutta molempien vanhempien täytyy hyväksyä ehdokas. Varsinkin sulhasen kohdalla on tärkeää, minkälaisesta perheestä hän on ja minkälaista työtä hän tekee.

Vastanaineet saattavat asua vanhempiensa luona hetken aikaa vielä naimisiinmenon jälkeenkin. On tärkeää että itse kihlaparin lisäksi appivanhemmat tulevat keskenään hyvin toimeen. Avioliiton järjestäminen on tulevien anoppien vastuulla.

Moniavioisuus on sallittua, mutta ei yleistä

Moniavioisuus on laillista kaikissa valtioissa, joissa kurdeja asuu, mutta sen yleisyys on laskenut historian saatossa. Tähän on vaikuttanut naisten voimaantuminen ja koulutustason nousu, sekä naisten työllisyyden lisääntyminen. Lain mukaan miehen pitäisi taloudellisesti pystyä elättämään tasavertaisesti kaikki vaimonsa ja hänellä tulisi olla aikaisempien vaimojen lupa uusien vaimojen ottamiseen. Nämä säädökset kuitenkin harvoin toteutuvat heikon lainvoiman vuoksi.

Lähi-idässä, jossa islamilainen perinne vaikuttaa vahvasti, avioero on teoriassa sallittu, mutta sen hakeminen ei ole yhtä yksinkertaista kuin Suomessa. Naisen on yksin hankala hakea eroa. Jos perheessä tai avioparilla on jokin kriisi, he kääntyvät ensimmäisenä yhteisön, eli vanhempien, sisarustensa, tätiensä ja setiensä puoleen. Suvun tuella avioeroprosessiin on helpompi lähteä. Miehen on helpompi hakea avioeroa kuin naisen, sillä hänellä on enemmän päätäntävaltaa.

Avioeron jälkeen perheen lasten huoltoisuus myönnetään automaattisesti isälle, paitsi

jos on olemassa todisteita siitä, että isällä on päihde- tai mielenterveysongelmia. Näissä tapauksissa oikeus voi harkita lasten huoltoisuuden antamista äidille. Avioeron jälkeen nainen palaa perheensä, vanhempiensa tai sisarustensa luokse.

Avioerojen yleisyys riippuu myös ympäristöstä. Kaupungeissa kulttuuri on muuttunut siten, että avioerot ovat hyväksyttävämpiä ja yleisiä, jonka seurauksena uusiin naimisiin meneminen on helpompaa.

- Pohdi, kuinka kurdikulttuurin kunniakäsitys vaikuttaa tyttöjen ja naisten asemaan perheessä ja yhteiskunnallisesti.
- Mitkä seikat ovat vaikuttaneet moniavioisuuden yleisyyden laskuun?

KURDITYTTÖNÄ SUOMESSA | Haastattelija: Osku Haapasaari

Zhiyan on naispuolinen yliopisto-opiskelija, joka on asunut suurimman osan elämästään Suomessa. Suomeen hän muutti vanhempiensa mukana 9-vuotiaana.

O: Minkälaisen kuvan olet saanut kurdialueilla vallitsevista kunniakäsitteistä?

Z: Suvun, heimon ja yhteisön kunnia on erityisesti naisten käsissä. Kunnian ylläpitämisen tärkeys, johon sisältyy ”puhtaus”, periytyy äidiltä tyttärelle. Naisten virheet helposti leimaavat koko suvun.

O: Mikä on miesten rooli kunnian ylläpitämisessä?

Z: Miesten virheitä kohtaan ollaan kurdiyhteiskunnassa jokseenkin välinpitämättömiä. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että miesten aviorikokset eivät ole yhtä suuri tahra suvun maineelle kuin naisten aviorikokset. On kuitenkin asioita, kuten esimerkiksi homoseksuaalisuus, joka miesten harrastamana saattaa aiheuttaa suuren tahran suvun kunniaan.

O: Vallitseeko tällainen kunniakäsite sinun kokemuksesi mukaan vielä diasporassa elävien kurdien elämässä?

Z: Kyllä vallitsee, ja tietyllä tavalla jopa vahvistuu. Suomenkin kurdiyhteisö on niin pieni, että sana leviää nopeasti jos joku suku tai perhe menettää kasvonsa toisten silmissä.

O: Mikä on tai on ollut sinun roolisi tyttönä ja naisena tämän kunnian ylläpitämisessä?

Z: Seurustelua ei ole yleensä katsota hyvällä, eikä avioliiton rikkomista. Suomessa sallitaan usein kihloihin meno ennen avioliittoa, mutta muutto yhteen tapahtuu vasta avioliiton jälkeen. Kotimaassa saattaa tapahtua jopa niin, että pariskunta muuttaa pois kotiseudultaan asumaan yhdessä, jos he eivät saa vanhempiensa siunausta avioliitolle. Tällaiset lähtijät pettävät sukunsa ja he käytännössä pois muuttaessaan katkaisevat suhteensa sukuihinsa.

O: Onko tämä kunnian rooli arkielämässä aiheuttanut konflikteja sukupolvien välille?

Z: Tämä on hyvin perhekohtaista, sillä eräät perheet ottavat helpommin vaikutteita ympäröivästä kulttuurista. Yksilön kohdalla myös ikä, jolloin maahanmuutto tapahtuu vaikuttaa suuresti kunniaperinteen kunnioittamiseen. Ympäröivä kulttuuri vaikuttaa eniten lapsiin ja nuoriin, joten siten Suomessa syntyneet ja/tai koulunsa käyneet lapset ovat etääntyneempiä perinteistä ja sukupolvien myötä niiden vaikutus haalistuu. Tällöin kyseisiä konfliktejakin syntyy helpommin. Itse aion kuitenkin opettaa omille lapsilleni perinteitämme. 🌱

Somalialainen perhekäsitys on laaja

Maryan Abdulkarim

Kirjoittaja työskentelee
asiantuntijana Väestöliitossa.

S omalia on noin kymmenen miljoonan asukkaan valtio Afrikan itärannikon sarven kohdalla, Intian valtameren rannalla. Sen lähimmät naapurivaltiot ovat Djibouti, Etiopia, Kenia ja Jemen. Maassa vuonna 1991 alkanut sisällissota aiheutti suuren muuttoliikkeen ulkomaille, ja nykyään satoja tuhansia somaleja asuu muualla kuin kotimaassaan. Sisällissota hajotti vakiintuneen, joskin epädemokraattisen keskushallinnon, ja maahan syntyi useita valtakeskittymiä, kuten pohjoisen Somalimaan, Puntmaan ja Galmudugin hallitukset ja etelän Islamilaisten oikeusistuinten liitto. Vasta vuonna 2012 saatiin muodostettua uusi Somalian liittohallitus uuden perustuslain hyväksyttämisen jälkeen. Nyt Somalia elää intensiivistä jälleenrakentamisen aikakautta tilanteen rauhoituttua hieman vuosikymmenien levottomuuksien jälkeen.

Perhekulttuuri muutoksessa

Vahvat perheet kasvattavat jäsentensä kykyä positiivisten suhteiden muodostamiseen ja täysipainoisen elämän elämiseen. Vahvat perheet auttavat jäseniään lisäämään tietoaan, taitojaan, ja etsimään työkaluja joita he arjessaan tarvitsevat, sekä edistävät yksilön sopeutumista yhteiskuntaan vastuullisena yksilönä.

Tässä artikkelissa käsitellään somalialaista perhekulttuuria. Somalialainen perhekulttuuri on kokenut monta murrosta kolonialismin ajoista aina diasporaan saakka. Muutokset ovat usein olleet äkillisiä ja vahvoja.

Somaliassa on vallinnut nomadikulttuuri, joka on perustunut karjanhoidolle, liikkumiselle paikasta toiseen, ja vahvoille lojaliteeteille sukua ja klaania kohtaan. Täl-

lainen lojaliteetti on ollut yksilön elinehto, sillä maan ja karjan omistus on ollut sukujen ja klaanien hallussa. Vaikka kaupungistumisen myötä tähän tulikin muutoksia, se ei kuitenkaan vähentänyt perheen eikä klaanin merkitystä. On väitetty että yksi somalialaisen kansallisvaltion kohtaama haaste on ollut ihmisten suurempi lojaliteetti klaania kuin valtiota kohtaan.

Selkeää roolien hierarkiaa on pidetty keskeisenä perheen vahvuudelle.

Perheen sisäistä harmoniaa on pidetty perherauhan edellytyksenä. Tämä on saavutettu uskonnollisia perinteitä noudattamalla, jolloin miehet ja vanhemmat perheenjäsenet ovat saavuttaneet korkeamman aseman.

Perheenjäsenet ovat olleet taloudellisesti riippuvaisia toisistaan ja resurssit ovat olleet perheen yhteisiä. Näitä resursseja on jaettu myös suvun ja yhteisön kanssa. Yhteisöllisyyden merkitys on hyvin korostunut somalialaisessa yhteiskunnassa, jota kuvastaa sanan-

lasku ”käärmeen hampaat kasvavat yhdestä leuasta”. Tällä tarkoitetaan sitä että heimon jäsenet ovat erottamattomia.

Asuminen diasporassa vaikuttaa perinteisiin

Diasporan myötä näihin perinteisiin on kuitenkin tullut muutoksia. Vastaanottavan yhteiskunnan kulttuuripiirteet, sekä perhettä ympäröivät olosuhteet ovat omalta osaltaan muokanneet somalialaista perhekulttuuria. Esimerkiksi perinteistä kuvaa vanhemmuudesta haastavat lännen yksilökeskeiset arvot, joissa somalialainen autoritaarinen vanhemmuus nähdään kontrolloivana ja lapsen oikeuksia rajoittavana.

Yksinhuoltajatalouksien määrän kasvu on myös vaikuttanut perheen sisäisiin rooleihin. Naisilla on suurempi taloudellinen vastuu kuin aiemmin, ei ainoastaan lapsistaan vaan myös muusta perheestään. Toinen iso muutos on ollut perheenjäsenten hajoaminen eri puolille maailmaa, luoden tilanteen, jossa lähes jokaisella diasporassa asuvalla on transnationaalisia perhesuhteita. Aiemmin perheenjäsenten hyvinvointi on perustunut fyysiseen läsnäoloon, mutta nyt suhteita hoidetaankin etäältä.

Kuka on perheenjäsen?

Somalialaisessa perhekulttuurissa perheenjäseniksi on perinteisesti laskettu isovanhemmat, vanhemmat, sedät, enot ja tädit sekä näiden lapset. Saman katon alla ovat tavallisesti asuneet perheen vanhemmat sekä heidän vanhempansa. Joskus perheissä saattaa asua muitakin sukulaisia. Tähän vaikuttavat perheen taloudellinen asema, asuinpaikka ja resurssit. Perheestä huolehtiminen on yksilön keskeisin tehtävä, ja tämä lojaalius ulottuu, joskin pienemmissä määrin, koko sukuun sekä klaaniin.

Miten avioliitto muodostuu

Avioliitot ovat olleet historiallisesti katsottuna usein järjestettyjä sopimuksia kahden suvun tai klaanin välillä. Tänä päivänä avioliitot solmitaan yleensä kahden ihmisen välille ja ne ovat rakkausliittoja. Diasporan myötä transnationaalisten siteiden merkitys on kasvanut, mikä on johtanut siihen, että avioliittoja solmitaan joskus myös ylitse valtiorajojen.

Puolison valintaan vaikuttavat useat seikat. Perheillä on edelleen jonkun verran vaikutusvaltaa nuorten puolisovalintoihin, mutta useimmiten perheen mielipide ei ole määräävä asia. Avioliitto nähdään miehen ja naisen välisenä ja sen muotoja määrittelee islamilainen arvomaailma. Esiaviollisia suhteita ei pidetä hyväksyttävänä kummankaan sukupuolen tapauksessa, joka usein johtaa naimisiinmenoon

nuorena. Avioliittoa ei perinteisesti ole esiintynyt somalialaisessa kulttuurissa, joskin diasporan aikakaudella se on yleistynyt.

Somalian sisällissodan ja siitä seuranneen kaaoksen myötä on yhä enemmän aviopareja jotka eivät asu samassa valtiossa. Osa näistä avioliitoista on solmittu diasporan aikana ja osa ennen diasporaa.

Somaliassa samaa sukupuolta olevien pariin perheitä ei laillisesti tunnusteta kuten ei useimmissa maissa maailmassa. Usein homoliitot ovat julkisia salaisuuksia joista ei yhteiskunnallisella tasolla keskustella. Keskustelun puuttuminen luo tilanteen jossa asiaa ei ikään kuin ole olemassakaan.

Perheen jäsenten oikeudet ja velvollisuudet

Somalialainen perhekulttuuri on hierarkkinen, jossa isä on perheen pää ja äiti tekee päätökset kodin asioista. Lapset ovat hierarkiassa alimmalla tasolla ja heiltä edellytetään kuuliaisuutta vanhemmilleen. Lapset osallistuvat perheessä kodinhoitoon ja muuhun työhön ollessaan riittävän vanhoja tai vahvoja siihen. Lapsen tärkeimpiin oikeuksiin kuuluu oikeus hyvään kasvatukseen. Vanhemmat puolestaan odottavat lapsiltaan kuuliaisuutta.

Perinteen mukaan avioparin välisiin oikeuksiin kuuluu miehen oikeus vaimonsa kuuliaisuuteen ja vaimon oikeus miehensä tarjoamaan elatukseen ja hänen hyvään käytökseensä. Nykyään parit ovat kuitenkin tasa-arvoisempia ja vastuuta jaetaan niin lastenkasvatuksessa ja kodinhoidossa kuin perheen elatuksessakin.

Sukupuoliroolit

Somalialainen perhekulttuuri on patriarkaalinen. Miehellä on vastuu ja valta perheen asioista ainakin julkisessa tilassa. Perinteisesti naiset eivät juuri ole esiintyneet perheidensä tai sukujensa edustajina. Kaupungistumisen myötä naisten osallistuminen julkiseen keskusteluun on kasvanut, ja he ovat saaneet julkisia virkoja.

Perhe-elämässä nainen on perheen tukipilari ja kodin sisäisissä asioissa suurin auktoriteetti. Lasten kasvatusta ja perheenhoitoa on kuulunut naisille. Naisen rooli on liittynyt vahvasti hoivavastuuseen, jälkikasvun tuottamiseen ja hoitamiseen. Lisäksi naiset ovat hoitaneet myös iäkkäämpiä sukulaisiaan sekä osallistuneet maanviljelyyn ja karjanhoitoon maaseudulla.

Kaupungeissa naiset ovat puolestaan tehneet panoksensa perheensä elannon eteen tekemällä töitä kodin ulkopuolella. Miehen rooli on ollut perinteisesti sukunsa jatkajana toimiminen, perheensä leivän hankkiminen ja politiikkaan osallistuminen. Erityisesti vauva-ikäiset ja iäkkäämmät miehet ovat olleet

enemmänkin poliittisia toimijoita, kuin arjen toimintaan osallistuvia.

Diasporan myötä perhesuhteet ja -roolit ovat olleet murroksessa. Miehet eivät ole yhtä aktiivisesti toimineet perheensä elättäjinä, yksinhuoltajaaiteien määrä on kasvanut voimakkaasti ja naiset ovat joutuneet uudella tavalla vastaamaan niin ydin- kuin laajennetusta perheestäänkin.

Lapsista

Vastuu lapsista on perinteisesti kuulunut äidille tai suvun muille naisille. Lapset kuuluvat isänsä sukuun sekä klaani- että islamilaisen perinteen mukaan. Lapsen elatusvastuu on isällä, arjen hoiva- ja kasvatustietä vastuu yhteisön jäseneksi äidillä tai muulle suvun naisella.

Avioliiton päämääränä on lasten hankinta ja suvun jatkaminen. Mikäli lapsia ei ole syntynyt avioliittoon, on pidetty tavallisena ja hyväksyttävänä että mies on hankkinut toisen vaimon jatkaakseen sukuaan. Lapsettomuus on perinteisesti nähty naisen synnä, vaikka usein myös naiset ovat hankkiutuneet eron miehestä, jonka kanssa ei ole syntynyt lapsia. Nykyaikana on lisääntynyt ymmärrys, siitä että lapsettomuus voi johtua kummasta osapuolesta tahansa, vaikka lapsettomuudesta johtuvia avioerojakin yhä tapahtuu.

Perinteisesti poikalapset ovat olleet toivottuja, koska he ovat sukunsa jatkajia ja vahvistavat klaaniaan. Varsinkin menneisyydessä on ollut tärkeää että pojista kasvaa miehiä jotka osallistuvat fyysiseen työhön. Poikien

jälkeläiset ovat isänsä klaanin jäseniä kun taas tyttäret avioituvat toiseen sukuun ja edistävät sen suvun kasvua. Asenteiden muuttumiseen ovat vaikuttaneet erityisesti kaupungistuminen ja diaspora. Diasporassa elävät eivät juuri enää välitä lapsen sukupuolesta, koska siihen ei nykyään liity samoja tekijöitä kuin ennen vanhaan nomadiyhteiskunnassa.

Kuuliaisuus vanhempia kohtaan on ollut perinteisesti lastenkasvatuksen kulmakivi somaliperheessä. Omille vanhemmille ollaan kuuliaisista myös aikuisina ja heidän neuvonsa otetaan vakavasti. Vanhempien auktoriteetti on ollut ehdoton. Nykyään, erityisesti diasporan myötä tämä on kuitenkin muuttumassa, ellei ole jo muuttunut. Somaliperheet ovat omaksuneet paikallisia tapoja ympäröivästä kulttuurista, mikä on johtanut vanhempien auktoriteetin murenemiseen.

Nuoret ja nuoruus

Perinteisesti nuoruus on ollut elämänvaihe, joka tulee murrosiän jälkeen. Kuitenkin se, kuka nähdään nuorena, riippuu yhteisöstä ja sen ikärakenteesta. Joissain yhteisöissä alle 40-vuotiaita pidetään nuorina. Somalialaista kulttuuria määrittelee laajalti myös islamilainen kulttuuri. Islamissa täysi-ikäisyys määritellään sukukypsyyden perusteella. Murrosikä ei somalialaisessa kulttuurissa ole perinteisesti ollut lainkaan, ei ainakaan samalla tavalla kuin suomalaisessa kulttuurissa.

Kuka vastuussa vanhuksista?

Jokainen lapsi huolehtii vanhemmistaan heidän tullessa liian iäkkäiksi huolehtimaan itsestään. Vanhemmista huolehtimista nähdään kunnia-asiana. Koraanin lause ”ja olkaa vanhemmillenne kuuliaisia” ohjaa myös aikuisten suhtautumista vanhempiinsa.

Miehet ovat perinteisesti olleet suuremmassa taloudellisessa vastuussa vanhemmistaan ja näiden sisaruksista silloin, kun heillä ei ole ollut omia lapsia huolehdittavanaan. Naiset taas ovat arjessa huolehtineet hoivasta. Omien vanhempien hylkääminen nähdään julmana tekona ja yhteisö tuomitsee tällaiset tapaukset ankarasti.

SOMALIAN NAISTEN SUKUELINTEN SILPOMINEN ON VAKAVA IHMISOIKEUSLOUKKAUS

Naisten sukuelinten silpominen on yleisempää Somaliassa kuin missään muualla, maassa jopa 98 prosenttia 15–49-vuotiaista naisista on läpikäynyt tämän kivuliaan, ja naisten kehon koskemattomuutta loukkaavan toimenpiteen. Naisten sukupuolielinten silpomisella tarkoitetaan toimenpiteitä jotka tarkoituksellisesti muuttavat tai vaurioittavat naisten sukupuolielimiä ei-lääketehteellisistä syistä. Toimenpiteen yleisimmät haittavaikutukset ovat verenvuoto, virtsaamisvaikeudet, ja myöhemmin kystat, tulehdukset, hedelmättömyys, synnytyksen komplikaatiot ja kasvanut vastasyntyneen kuoleman riski.

WHO jaottelee naisten sukupuolielinten silvonnan käytännöt neljään eri kategoriaan sen mukaan kuinka paljon ne muuttavat sukupuolielinten rakennetta. Yleisimpiä muokkauksia ovat klitoriksen ja/tai häpyhuulten poistaminen, sekä emättimen aukon pienentäminen häpyhuulia muokkaamalla.

Nykyinen Somalian perustuslaki kieltää naisten sukupuolielinten silpomisen ja rinnastaa sen kidutukseen, mutta tämä pykälä on tehnyt vain vähän silpomistapausten vähentämiseksi maan sodan runtelemilla alueilla. Maan pohjoisosissa, Puntinmaan ja Somalimaan alueella, kehitystä on kuitenkin tapahtunut, ja jopa 75 prosenttia 1-14-vuotiaista tytöistä ei ole käynyt läpi kyseistä prosessia. Myös muilla Somalian alueilla silpomiseen liittyvät asenteet ovat lieventyneet: Sunnah-tyyppinen silpominen, joka edellyttää vain klitoriksen osittaista poistamista, on yleistynyt, ja Pharaonic-tyyppinen silpominen, jossa poistetaan kaikki häpyhuulet ja klitoris, emättimen lähes umpeen ompelemisen lisäksi, on harvinaistunut. ♣

Ristiriitatilanteet perheissä

Silloin kun perheen sisällä on konflikti, se pyritään ratkomaan perheen sisällä. Mikäli konflikti on vaimon ja miehen välillä, suvun vanhimmat pyrkivät sovittelemaan riitaa. Sama pätee siihen, jos konflikti syntyy lasten ja vanhempiensa välillä. Joissain tilanteissa ristiriitatilanteita saattavat selvittää klaanien vanhimmat. Tämä on aina tapauskohtaista ja riippuu paljon siitä mikä ristiriidan on aiheuttanut.

Somalialaiset elävät ympäri maailmaa

VALTIO	SOMALIALAISVÄESTÖ
Kenia	224 000
Englanti	93 000
Jemen	91 000
Yhdysvallat	36 000
Kanada	34 000
UAE	25 000
Norja	20 000
Saudi-Arabia	20 000
Etiopia	17 000
Alankomaat	14 000
Tanska	11 000
Italia	10 000
Ruotsi	10 000
Suomi	9 000

Huom! Vertailutiedot ovat eri vuosilta ja ne on laskettu eri tavoilla. Lähde: UNDP Report on Somali Diaspora 2009

<http://www.so.undp.org/index.php/Somalia-Stories/Forging-Partnerships-with-the-Somali-Diaspora.html>

Perheiden hajoaminen ja avioero

Somalialaisessa perhekulttuurissa avioero on sallittu. Mies voi erota vaimostaan lausumalla ”eroan sinusta” ja vaimo voi myös hakea eroa miehestään. Vaimon halutessa erota, on ero haettava miespuolisen sukulaisten tai uskonoppineen kautta. Tässä tapauksessa vaimo palauttaa osan tai kaikki myötäjaisensä tai muutoin ”ostaa” eronsa. Miehen erotessa vaimostaan hän on edelleen elatusvelvollinen, mikäli liitossa on syntynyt lapsia. Varsinkin naisille eron hakemista vaikeuttaa taloudellinen riippuvuus puolisoista.

Perinteisesti eroihin on suhtauduttu sallivasti somalialaisessa perhekulttuurissa. Eronneita naisia ei ole stigmatisoitu, vaan he ovat voineet uudelleen avioitua riippumatta siitä, onko hänellä edellisestä liitostaan lapsia vai ei.

Somalialainen sananlasku kuuluuikin ”parempi mennä useasti naimisiin kuin elää huonossa liitossa”.

Somalian sisällissota on aiheuttanut paljon perheiden hajoamisia, ja ihmisiä on kadonnut tai kuollut sodassa jättäen perheet hyvin rikkiäisiksi. Laajemman suvun puuttuminen aiheuttaa diasporaperheissä paljon rasiitetta ja yksinäisyyttä.

- Pohdi, kuinka perinteisen perhekulttuurin muovaamat sukupuoliroolit voivat muuttua diasporassa asuvilla somaleilla.
- Somalialainen perhekäsitys on suomalaista laajempi. Millaista sinun elämäsi olisi, jos perheenjäseniäsi myös vanhempasi, isovanhempasi, tätisi, setäsi ja enosi lapsineen?

LÄHTEET

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs241/en/>

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs241/en/>

Gender relations and the transformation of the Northern Somali Pastoral Tradition, Lidwien Kapteijns, The International Journal of African Historical studies, Vol 28 No.2 (1995) Boston University African studies Center

The Somalis, Culture and History, Diana Briton Putman & Mohamood Cabdi Noor, Refugee Fact Sheet No.9. 1993, Published by Center for Applied Linguistics

Malawin perhemuodot

Yesani Kapanda

Kirjoittaja työskentelee koordinaattorina
Väestöliiton Malawi-hankkeessa

Malawin tasavalta eli Malawi on 13 miljoonan asukkaan sisämaavaltio eteläisessä Afrikassa. Malawi on yksi maailman köyhimmistä maista. Maaseudulla asuvista malawilaisista 86 prosenttia asuu riittävien terveyspalveluiden ja koulutuksen ulottumattomissa ja heistä ainostaan 44 prosentilla on käytössään puhdasta juomavettä.

Malawilaisiin perhekäsityksiin vaikuttavat köyhyden lisäksi uskonnot, heimojen moninaisuus ja länsimaistuminen.

Kuka kuuluu perheeseen?

Tavallinen malawilaisperhe koostuu aviomiehestä, vaimosta ja heidän lapsistaan. Useimmissa tapauksissa perheeseen kuuluu myös

etäisempiä sukulaisia, kuten kuolleiden tätien tai setien lapsia. On myös tavallista, että perheessä asuu kaukasiakin sukulaisia pitkiä aikoja. Esimerkiksi kaupungeissa elävät perheet majoittavat usein luokseen sukulaisia, joiden ei ole mahdollista saada asuinpaikassaan kunnon terveydenhoitoa. Lisäksi maaseudulla asuvat ovat usein köyhempiä kuin kaupunkilaiset. Tällöin kaupungissa asuvat sukulaiset maksavat sairaalamaksut ja lääkkeet majoituksen lisäksi.

Sukulaiset asuvat yleensä lähemmäs, vaikka useimmiten omissa kodeissaan. Esimerkiksi aviopari saattaa asua aviomiehen nuorempien sisarusten kanssa päätalossa, kun isovanhemmat ja aviomiehen vanhemmat sisarukset asuvat lähellä erillisissä taloissa.

Avioliitto on perheen alkupiste

Avioliittoa pidetään jokaisen perheen alkupisteenä. Häät ovat tapahtuma, johon panostetaan ja josta malawilainen perhe on ylpeä. Useimmat avioliitot Malawissa ovat rakkausavioliittoja. Kuitenkin Malawin laajan intialaisperäisen väestön keskuudessa järjestetyt avioliitot ovat yleisiä.

Uskonto on keskeisessä osassa avioliiton solmimista. Malawilaisista 80 prosenttia on kristittyjä ja 13 prosenttia muslimeja, lisäksi osa harjoittaa vanhoja luonnonuskontoja. Avioliitot toimitetaan sulhasen uskonnon mukaisin seremonioin. Vasta uskonnollisten menojen jälkeen pari on virallisesti aviopari, ja heille sallitaan yhdessä eläminen perheenä. Joissakin tapauksissa avioliittoon voidaan vihkiä myös luonnonuskontojen menoin, vaikka se onkin nykyään harvinaista. Keski-Malawissa on uutisoitu tapauksista, joissa pari vihitettiin hautausmaalla perinteisen afrikkalaisen uskonnon, nyaun, seremonioin. Yleinen ilmapiiri Malawissa on kuitenkin hyvin kristilli-

nen ja on mahdollista, että perinteisiä vihkimisiä suoritetaan yleisemminkin, mutta tieto niistä ei leviä suuren yleisön tietoisuuteen.

Avoliitot eivät ole yleisiä

On tavallista, että pari elää yhdessä jonkin aikaa ennen häitä, mutta pitkäaikaisena ratkaisuna avoliitot ovat hyvin harvinaisia. Avioliitto rinnastetaan usein aviorikokseen. Tämän ajattelutavan mukaan myös moniavioisuus on mahdotonta. Poikkeuksen tästä tekee malawilainen yao-heimo, joista suurin osa on muslimeja. Heidän keskuudessaan moniavioisuus sallitaan, koska sen nähdään olevan osa uskonnollista traditiota.

Homoseksuaalisuus on Malawissa tabu

Homoseksuaaliset suhteet ovat Malawissa laittomia, mutta ne kieltävä laki yritettiin muuttaa vuonna 2012. ”Homoseksuaalisesta teosta” saattaa saada jopa 14 vuotta vankeut-

VIRALLINEN ADOPTIO ON VIERAS KÄSITE

Adoptio on Malawissa laillista, mutta lasten laillinen adoptio on käytännössä hyvin harvinaista. Lapsettomat parit eivät pidä adoptiota vaihtoehtona lasten saamiseen. Yksi syy tähän on se, että perinteisesti Malawissa ei ole ollut tapana kasvattaa lapsia, jotka eivät ole jollain tapaa sukua. Vanhempien kuollessa lapsien huoltajuus siirtyy yleensä lähisukulaisille, mutta näissäkään tapauksissa adoptiosta ei tehdä virallista. ➔

ta. Homot kohtaavat paljon ennakkoluuloja, eikä heidän oikeuksiaan yleisesti tunnusteta. Kirkoilla on malawilaisessa yhteiskunnassa paljon painoarvoa ja sananvaltaa, ja ne puhuvat hyvinkin voimakkaasti homoseksuaalisuutta vastaan. Lisäksi homoparin asuminen yhdessä rinnastetaan avoliittoon, joka on malawilaisten mielestä kulttuurisesti epäsopiva elämisen muoto.

Sukupuolirollit perheessä

Malawilaisen perhejärjestyksen mukaan isä tai aviomies on perheenpää. Isä tekee perhetä koskeissa asioissa päätökset, joskin niistä yleensä neuvotellaan muiden perheenjäsenen kanssa.

Malawilainen kulttuuri on patriarkaalinen. Perheen sisällä naiset ovat vastuussa ko-

HOMOVASTAISUUS EDELLEEN YLEISTÄ MALAWISSA

Vaikka Malawissa onkin otettu jo valtion taholta ensimmäisiä haparoivia askeleita saman sukupuolen edustajien välisten suhteiden tunnustamiseksi, matka yhteiskuntaan, jossa homoseksuaalit voivat tuoda itseään avoimesti esille, on yhä pitkä. Näkyvin homoseksuaalien oikeuksien ajaja on viime aikoina ollut maan presidentti Joyce Banda, jonka hallitus on ohjeistanut maan poliisia olemaan pidättämättä homoseksuaaleja heidän suuntautumisensa vuoksi. Malawin lainsäädäntö, jota suuren kansainvälisen painostuksen alla ollaan muovaamassa uudelleen, asettaa maksimirangaistukseksi "luonnonjärjestyksen vastaisesta lihallisen kokemuksesta" 14 vuotta vankeutta. Yleinen mielipide maassa on edelleen hyvin homovastainen, ja hallituksen viimeaikaisia uudistuksia pidetään enimmäkseen länsivaltojen hännystelynä kehitysyhteistyövarojen menettämisen välttämiseksi.

Homoseksuaalisuuden kriminalisoivan lain jäädyttäminen on kohdannut vastustusta monelta taholta. Jopa jotkin homoseksuaalisuuden dekriminalisoinnin puolustajat ovat sitä mieltä, että äkillinen muutos on epädemokraattisesti toteutettu ja siksi kestävämmällä pohjalla. Heidän mukaansa muutoksen tulisi lähteä ruohonjuuritasolta, ja lakimuutokset tulisi yhteiskunnallisen keskustelun jälkeen käsitellä maan parlamentissa. Näin varmistettaisiin arvojen muutoksen kestävyys. Dekriminalisoinnin vastustajat taas vetoavat kulttuuriin ja uskontoon kieltäessään homoseksuaalien oikeudet. Myös se, että lakimuutokset asetetaan kehitysyhteistyön ehdoksi länsivaltojen taholta, aiheuttaa ongelmia. Silloin on olemassa mahdollisuus, että homoseksuaalisuus leimataan läntiseksi agendaksi, vieraaksi, ja sopimattomaksi malawilaiseen kulttuuriin. 🍌

titöistä ja miehet toimivat perheen elättäjinä. Kuten monissa maissa, myös Malawissa naisen asemaan liittyy puutteita. Naisten oikeus maanomistukseen sekä rahatuloja tuovien kauppakasvien viljelyyn on rajallinen. Perheväkivalta on yleistä, ja niukoissa oloissa tytöt jätetään herkemmin vaille peruskoulutusta.

Naisten asemaa on pyritty aktiivisesti parantamaan ja muutoksia onkin saatu aikaiseksi. Eräs esimerkki tästä on korkean profiilin naispoliitikkojen nousu maan hallitukseen. Malawin presidentti Joyce Banda on eteläisen Afrikan ensimmäinen naispresidentti.

Perheet ovat perinteisesti suuria

Malawilaiset perheet ovat perinteisesti suuria. Koko väestöstä alaikäisiä lapsia ja nuoria on 51 prosenttia. Lasten määrään vaikuttavat kulttuuri ja uskonto mutta myös puutteelliset perhesuunnittelupalvelut. Esimerkiksi Pohjois- ja Keski-Malawin heimojen keskuudessa jo kulttuuri velvoittaa hankkimaan paljon lapsia. Suuri lapsimäärä kasvattaa myös perheen isän asemaa ja vaikutusvaltaa kyläyhteisöissä. Lapsien lukumäärä yhtä perhettä kohden on näillä alueilla vähintään seitsemän lasta. Perinne suosii poikalapsia. Viime aikoina hallitus on luonostellut linjaa, jonka mukaan suositeltu perhekoko olisi korkeintaan kaksi lasta, mutta sitä ei ole vielä pantu täytäntöön. Viime vuosina perheet ovat kuitenkin alkaneet pienentyä muun muassa länsimäistymisen ja terveyspalveluiden saatavuuden parantumisen myötä.

Lasten kasvatusta

Sekä aviomies että vaimo ovat vastuussa lapsista, vaikkakin vaimo ottaa yleensä suuremman vastuun lastenkasvatuksesta lasten ollessa pieniä. Kuten avioliittojakin, lapsia pidetään lahjana Jumalalta ja he ovat ilon lähde jokaisessa yhteisössä. Lasten uskotaan myös lujittavan perheen yhteyttä.

Lasten kasvatusta on useimmiten lapsen biologisten vanhempien tehtävä. Jos lapset menettävät vanhempansa, ottavat isovanhemmat vastuun lapsista. Samanlaista toisijaista kasvatusta kantavat vanhempien lisäksi muut läheiset sukulaiset. Sukulaisilla on vastuu hoitaa lapsia myös siinä tapauksessa, jossa lasten biologiset vanhemmat eivät kykene elättämään lapsiaan. Malawissa 10 prosenttia kansalaisista on hiv-positiivisia ja aidiin liittyvien kuolemien, suuren äitiyskuolleisuuden ja muiden tartuntatautiin yleisyyden takia Malawin 13 miljoonan väestöstä alaikäisiä orpoja on yli miljoona.

Hedelmättömyydestä kärsivä pari saattaa turvautua epätoivoisiin keinoihin.

Hedelmättömyyttä yritetään usein parantaa taikakonsteilla ja parit käyvät paikallisten kasviparantajien, Sing'angojen, luona löytäköseen ratkaisun. Toiset turvautuvat rukoiluun, ja tapauksissa joissa lasta ei kaikesta huolimatta kuulu, avioero on yleinen ratkaisu.

Lapsettomuuden ajatellaan yleensä johdettavan naisesta ja samalla äitiyden nähdään olevan naisen tärkein rooli. Näin ollen lapseton nainen on monin tavoin syrjitty, eikä hänen elämänsä ole yleensä helppoa.

Nuoret ja nuoris

Malawissa nuori ihminen lasketaan aikuiseksi silloin kun hänestä tulee itsenäinen. Teoriassa, kun nuori täyttää 18 vuotta, häntä pidetään aikuisena. Käytännössä nuoret ovat kuitenkin riippuvaisia huoltajistaan, kunnes saavuttavat riittävän elintason omillaan. Tämän riippumattomuuden kaupunkilaiset malawilaisnuoret saavuttavat usein opintojensa jälkeen. Maaseudun nuorille aikuisuus alkaa 18-vuotiaana, jolloin nuoret, varsinkin nuoret miehet, muuttavat pois lapsuudenkodistaan ja yrittävät löytää työtä esimerkiksi maanviljelyksen parista.

Vastuu ikääntyneistä

Malawilaisessa kulttuurissa ikääntyneitä yleensä kunnioitetaan ja heidän hyvinvointinsa nähdään olevan lähisukulaisten vastuulla. Nykyään Malawissa on jonkin verran myös

järjestöjä, jotka ajavat ikääntyneiden hoitoon liittyviä asioita. Tällainen on esimerkiksi entisen presidentin Bingu Wa Muntharikan perustama Silver Grey –säätiö.

Konfliktit perheissä

Malawissa on sanonta, että jokaisen avioliiton on kohdattava elämän vaikeudet onnistuakseen. Apua aviomiehen ja vaimon välisiin konflikteihin tarjoavat avioliittoneuvojat ja kirkonvanhimmat. Ainoastaan todella suuret ongelmat johtavat avioeroon.

Avioerot ovat verrattain yleisiä, mutta eivät yleisesti hyväksytyjä. Vaikka avioeron hakemisen byrokratia on viime aikoina muuttunut helpommaksi, monet yhteisöt eivät edelleenkään tunnusta avioeron olemassaoloa. Konfliktien ja riitojen lisäksi suuri avioerojen määrään vaikuttava tekijä on lapsettomuus. Avioeropäätökseen päädytään useimmiten lähimpien perheenjäsenten kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen. Jos eroavalla parilla on lapsia, ne jäävät yleensä äidille.

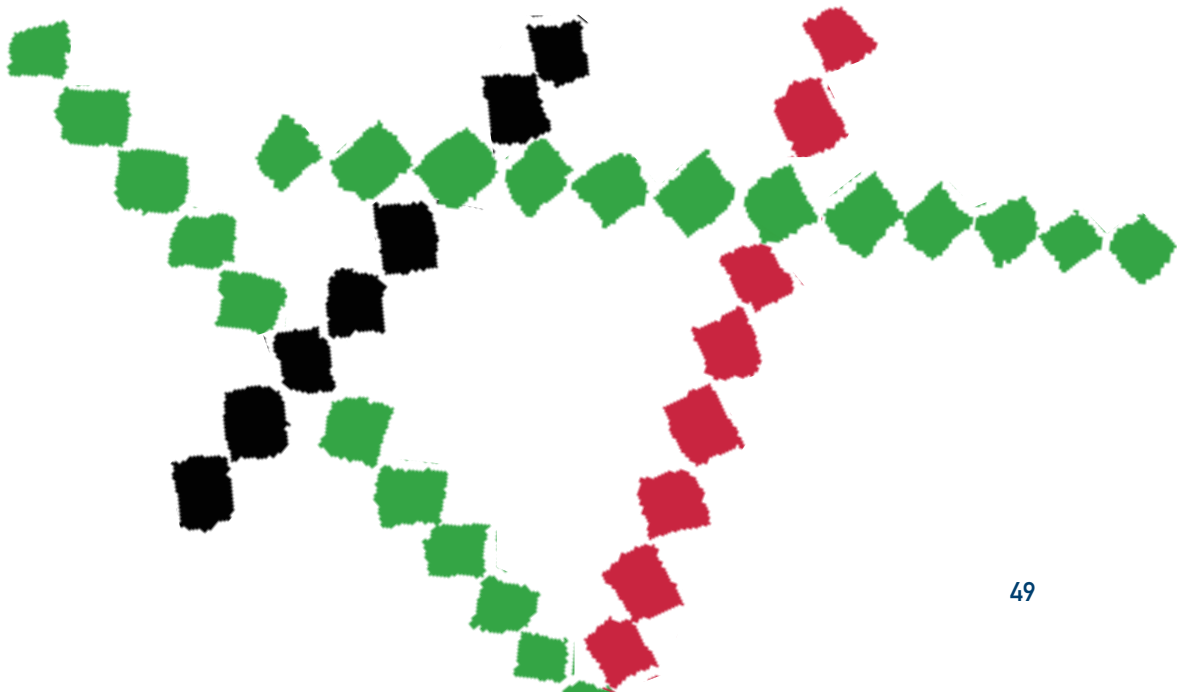
- Millaisia vaikutuksia lapsiavioliitoilla on tyttöjen oman elämään ja maan kehitykseen?
- Millainen on lapsien saannin merkitys malawilaisessa perheessä?

LAPSIAVIOLIITOT SUKUPUOLTEN VÄLISEN TASA-ARVON ESTEENÄ

Malawilla on kyseenalainen kunnia olla maailman terveysjärjestö WHO:n lapsiavioliittojen yleisyyden listalla kymmenen kärjessä. Noin puolet malawilaisnaisista menee naimisiin ennen 18. syntymäpäiväänsä ja seitsämän prosenttia heistä saa ensimmäisen lapsensa ennen kuin täyttää 15 vuotta. 20-vuotiaista naisista äitejä on jo 65 prosenttia. Varhaiset avioliitot johtavat varhaisiin raskauksiin, jotka taas keskeyttävät tyttöjen koulutuksen ja altistavat heidät raskauden komplikaatioille. Arvioiden mukaan 20–30 prosenttia äitiyskuolleisuudesta johtuu synnyttäjien alhaisesta iästä.

Maan terveysministeriö tiedostaa varhaisten avioliittojen aiheuttamat ongelmat, ja tavoitteena onkin naimiän nostaminen 18 vuoteen 2014 mennessä. Tavoitteena on "sallia tyttöjen jatkaa koulutustaan ja tulla oppineiksi kansalaisiksi, jotka voivat tehdä töitä maansa talouden ja kehityksen eteen", sanoo terveysministeri Catherine Gotari Hara. Tänä päivänä alle neljännes ikäluokan tytöistä suorittaa peruskoulunsa loppuun. 📌

Intialainen perhe ja suku

Minna Säävälä

Kirjoittaja työskentelee erikoistutkijana Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksessa.

Intia on maantieteellisesti ja väestöllisesti valtava ja monimuotoinen maa: matka etelän Keralasta pohjoisen Kashmiriin vastaa etäisyyttä Tampereelta Milanoon. Maassa on 1,2 miljardia ihmistä ja siitä tulee parinkymmenen vuoden kuluttua maailman runsasväkisin valtio. Intiaa kuvaa vuosituhanntainen kirjallinen sivistys, uskontojen, elämäntapojen ja kielten moninaisuus, perheen keskeisyys, hierarkkinen ajattelutapa sekä siirtomaa-ajasta lähtien vallinnut yleinen köyhyys. Intian talouskasvu on ollut vahvaa viimeisen vuosikymmenen ajan. Äärimmäinen köyhyys on jossain määrin vähentynyt joskin tulo- ja varallisuuserot ovat kasvaneet ja keskiluokka laajentunut. Yhäkin useampi kuin kaksi kolmesta intialaisesta asuu maaseudulla.

Suku on miesten

Intian eri osissa, uskonnoissa ja kasteissa esiintyy hyvinkin erilaisia perhekulttuureja ja käytäntöjä. Esimerkiksi eteläintialaiset hindut arvostavat avioliittoa ristikkäisserkusten kesken (veljentytön ja siskonpojan välillä) kun taas pohjoisintialaiset hindut pitävät tuollaista liittoa mahdottomana ja vastenmielisenä. Moninaisuudesta huolimatta useimmilla intialaisilla on myös jotain jaettua heidän suhtautumiseensaan perheeseen ja sukuun. Yleistä on, että Intiassa eletään sukukeskeisesti. Sukulaisuuden selkäranka useimmissa yhteisöissä on miesten muodostama linjasuku. Tämä sama piirre löytyy monista muistakin Euroasian auraviljelyä harjoittavista yhteiskunnista, toisista Etelä-Aasian maista sekä Kiinasta ja Keski-Aasiasta.

Maanomistus kulkee suvuissa isältä kaikille pojille, jotka perinteisen ihanteen mukaisesti elävät omien ydinperheidensä kanssa saman katon alla suurperheenä (engl. joint family). Tällaista suurperhemuotoa ihaillaan yhä Intiassa vaikka vain varakkailla on mahdollisuus elää pitkään suurena kotitaloutena. Maaseudulla jonkinlainen suurperhe tai laajentumaperhe (yhden pojan ydinperhe ja pojan vanhemmat) on ollut osa useimpien ihmisten elämää jossain elämänvaiheessa. Suurperhe kuuluu kotitalouksien kehityskaareen, mutta se ei ole pysyvä elämänmuoto. Useimmat ihmiset etenkin Pohjois-Intian maaseudulla syntyvät laajentumaperheeseen tai suurperheeseen, heidän kasvaessaan perhe hajoaa jossain vaiheessa useammaksi ydinperheeksi, ja kun lapset kasvavat avioitumisikään, ydinperhe muuttuu jälleen laajentumaperheeksi.

Suku on sosiaaliturva

Oman suvun jäsenyys tuo miehille ja heidän vaimoilleen, pojilleen ja naimattomille tyttäriilleen sosiaaliturvan onnettomuuksissa ja sairauksissa, avun yritystoiminnassa ja elannon hankkimisessa, oikeuden peltojen ja muun omaisuuden tai hyödykkeiden kuten kaivojen tai temppelien käyttöön sekä vaikutusvallan ja aseman lähiyhteisössä. Monet perhe-elämän ja naisten asemaan liittyvät seikat tulevat ymmärrettäviksi miesten linjasukujen tärkeiden näkökulmasta. Perheen tarkoituksena on uusintaa linjasukua ja vahvistaa sen asemia.

Yksittäinen ihminen ei ole mitään, vain kuumalla suurempaan kokonaisuuteen voi elää turvattua ja mielekästä elämää. Suku on ainoa sosiaaliturva, mutta silti se ei ole ehdoton turva: suvut ovat riitaisia, odotukset avusta eivät aina täyty ja jotkin suhteet sukulaisten kesken voivat tulehtua. Sukuun on kuitenkin jokaisen satsattava, jos aikoo saada muilta turvaa hädän tullen.

Naisten tehtävä tällaisessa miesten linjasukuihin perustuvassa yhteiskunnassa on olla liikkuvia, joustavia ja sopeutuvia. Tyttäret tietävät siirtyvänsä aikuistuttuaan miehelään tuntemattomien ihmisten pariin ja joutuvansa jättämään oman synnyinkodin tuoman turvan taakseen. Ajan mittaan nuoresta miniästä voi tulla miehen linjasuvun lasten äiti ja myöhemmin valtaapitävä anoppi omien poikien vaimoille. Miehille asema perheessä tulee synnyinlahjana, naisten on se ansaittava olemalla hyviä vaimoja ja äitejä. Miehetkin joutuvat lunastamaan tuon synnyinlahjan työskentelemällä sukukokonaisuuden hyväksi, olemalla lojaaleja ja uhrautumaan yhteisen edun nimissä.

Avioliitto ja parisuhteet

Lähes kaikki intialaiset avioituvat. Viisikymppisistä vain pari prosenttia ei ole koskaan mennyt naimisiin. Avioliitot solmitaan Intiassa edelleen suurimmaksi osaksi vanhempien tai sukujen valitsemien kumppaneiden kanssa. Maaseudulla on edelleen suhteellisen yleistä, etteivät morsian ja sulhanen ole vält-

tämättä tavanneet toisiaan kahden kesken tai vaihtaneet yhtään sanaa toistensa kanssa ennen häitä. Kaupungeissa ja jonkin verran myös maaseudulla on hiljalleen tapahtunut muutoksia hääjärjestelyissä. Nykyisin etenkin kaupungeissa sulhas- ja morsiankandidaatit voivat tavata ennen häitä, keskiluokan parissa myös kahden kesken.

Puolisot löytyvät erilaisten verkostojen avulla. Pohjois-Intiassa samasta kylästä kotoisin olevat eivät voi mennä keskenään naimisiin. Avioliitoista suurin osa solmitaan samasta kastiryhmästä ja uskonnosta peräisin olevien kesken. Yleensä tyttö joutuu muuttamaan avioitumisen seurauksena kauas kotoaan. Etelä-Intiassa taas avioituminen samassa kylässä on mahdollista. Etelä-Intian hinduilla on myös sukulaisasioliittoja, joissa avioidutaan serkun kanssa tai tyttö avioituu oman enonsa kanssa. Myös muslimit harjoittavat serkusavioliittoja.

Perinteisesti tytöillä ei ole ollut sananvaltaa sulhasen valinnassa. Hyveellisen tyttären kuuluu luottaa vanhempiensa ja muiden sukulaisten arvostelukykyyn puolison valinnassa. Pojat sen sijaan ovat aiemminkin saaneet sanoa sanansa asiassa. Jos morsianehdokkaan ulkonäkö tai muut piirteet eivät miellytä, poikaa ei yleensä pakoteta naimisiin. Maaseudulla, etenkin Pohjois-Intiassa, naimisiin mennään vieläkin hyvin nuorina. Noin joka toinen 18-vuotias tyttö on jo aviossa. Tämä siitä huolimatta, että laillinen morsiamen vähimmäisikä on 18 vuotta. Koska tytöt naitetaan varsin nuorina, ei heillä ole useinkaan

uskallusta arvostella heille valittua sulhasta tai vaatia oman mielipiteen kuulemistä.

Avioliitto on Intiassa pyhä, mystinen asia, olipa kyse hinduista, muslimeista, kristityistä tai muista uskonnollisista vähemmistöistä. Avioliitto ja häät ovat vahvoja symboleja yhteensulautumiselle, rakkaudelle ja uuden elämän synnylle. Häihin liittyy monipäiväisiä rituaaleja, erilaisia uskomuksia ja vertauskuvia. Sen jälkeen kun avioliitosta on sovittu osapuolten kesken ja pari on siten kihlattu, on harvinaista peruuttaa häitä. Jos jostain syystä häitä joudutaan siirtämään tai perumaan ne, tätä pidetään aina hyvin huonona enteenä tytölle. Hän ei ehkä koskaan pääse naimisiin, koska ihmiset ajattelevat hänessä olevan jotain mystistä vikaa. Vasta avioliitto tekee työstä ja pojasta aikuisia. Naimattomaksi jäänyt ihminen on juuttunut jonkinlaiseen välitilaan. Erityisesti naimaton nainen tuo muille huonoa onnea.

Rakkaus on liitoissa yhtä tärkeää kuin lännessä

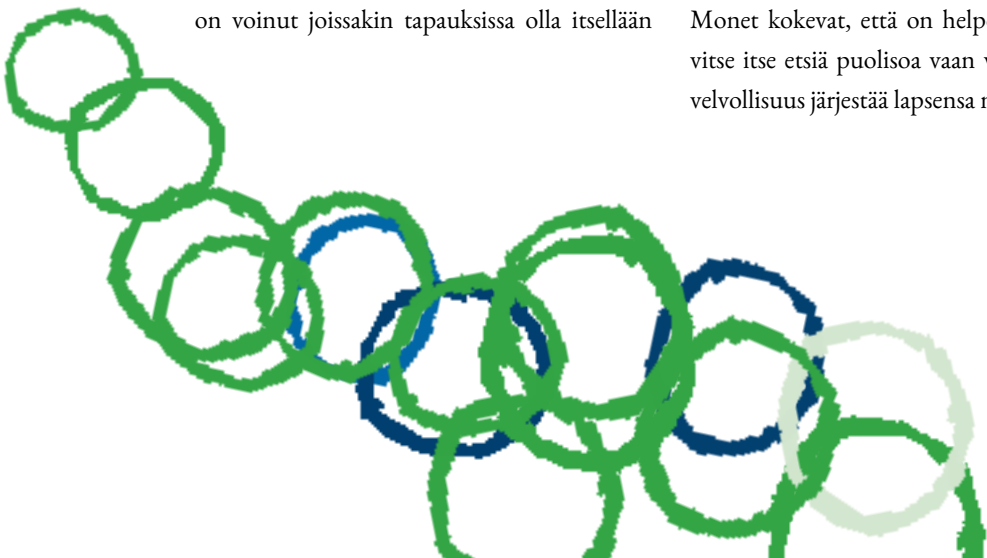
Rakkaus on intialaisissa liitoissa yhtä lailla tärkeää kuin meikäläisissä romanttiseen rakkauteen rakentuvissa liitoissakin. Ajattelutapa rakkauden synnystä vain on toinen. Tunnetun vertauksen mukaisesti rakkaus avioliitossa länsimaisittain on kuin kiehuva kattila hellalla. Länsimaalaisittain avioituessa halutaan veden jo kuohuvan. Siitä se sitten lähtee viilemään. Intialainen avioliitto taas merkitsee lämmön kytkemistä päälle kattilan alle. Si-

nä rakkaus hiljaa lämpenee ja alkaa pulputa. Avioliittojen parisuhdetyytyväisyyttä järjestettyjen ja itse valittujen puolisoitten liittojen välillä on jonkin verran tutkittu. Asetelma on kuitenkin vaikeasti tutkittava. Intiassa niin sanottu rakkausavioliitto on edelleen epätavallinen ja osa solmitaan vastoin vanhempien tahtoa. Nämä liitot jäävät helposti vailla sukulaisten tukea ja välit voivat jopa katketa loppuelämäksi. Siksi itse valittujen puolisoitten kanssa solmituissa avioliitoissa Intiassa eroaminen on yleisempää kuin järjestetyissä avioliitoissa.

Jako järjestettyihin ja itse valittuihin liittoihin on viime vuosikymmeninä alkanut hämärtyä. Etenin kaupungeissa on tullut varsin yleiseksi, että nuoret tutustuvat toisiinsa ja voivat ehdottaa sukulaisilleen avioliittoneuvottelujen aloittamista. Jos kyseessä on oikeasta kastista ja muuten sopivasta taustasta tuleva sulhas- tai morsiankandidaatti, sukulaiset voivat järjestää avioliiton. Tosin jotkin perinteitä kunnioittavat perheet, sosiaalisesta asemasta riippumatta, voivat torjua tällaisen uuden tavon suoralta kädeltä sopimattomana. Nuorilla on voinut joissakin tapauksissa olla itsellään

keskeinen sananvalta puolison valinnassa, vaikka se muodollisesti olisikin sukulaisten järjestämä. Koska järjestetty avioliitto on arvostetumpi kuin ns. rakkausavioliitto, monet saattavat kutsua tällaistakin liittoa järjestetyksi.

Avioitumistapojen muutoksen taustalta löytyy muun muassa nuorten entistä pidempi koulutus etenkin kaupungeissa. Kun monet tytöt opiskelevat pidempään, nuorilla on entistä enemmän tilaisuuksia tavata toisiaan. Naiset ovat entistä vanhempia avioliittoa solmittaessa, heillä on enemmän omia näkemyksiä sopivasta puolisoista ja he ovat itsevarmempia ilmaisemaan mieltymyksiään. Yliopistollisen loppututkinnon suorittanutta 25-vuotiasta naista on vaikeampaa kohdella pelkkänä tahdottomana esineenä kuin 16-vuotiasta lukutaidotonta. Tässä mielessä tyttöjen koulutus muokkaa avioitumiskäytäntöjä myös Intiassa. Suurin osa koulutetuista naisista kuitenkin pitää yhä hyväksyttävänä ja toivottavana, että vanhemmat tai sukulaiset valitsevat heille sopivan puoliso-kandidaatin. Koulutetut kaupunkilaisnaiset kuitenkin haluavat itse sanoa viimeisen sanan ennen avioliittopäätöstä. Monet kokevat, että on helpotus kun ei tarvitse itse etsiä puolisoa vaan vanhemmilla on velvollisuus järjestää lapsensa naimisiin.

INTIA LGBT-OIKEUKSIEN SUHTEEN ERITYISASEMASSA

Yksi tekijä, joka erottaa Intian useimmista muista maailman valtioista on se, että maassa elänyt avoimesti, joskin vainottuna ja syrjittynä vähemmistönä, hijroja, kolmannen sukupuolen edustajia jo tuhansia vuosia. Useimmiten hijra-sanalla viitataan transsukupuolisiin miehiin tai eunukkeihin, jotka identifioivat itsenä naisiksi.

Homoseksuaalisuutta pidetään Intiassa tabuna, mutta niin pidetään usein mitä tahansa avoimesti seksuaalista toimintaa. Hiljaisuus on kuitenkin hiljalleen rikkoutumassa, maassa vuonna 2009 kansalaisjärjestöjen ja kansainvälisten tahojen painostuksesta hyväksytyn homoseksuaalisuuden dekriminusoivan lakimuutoksen jälkeen. Hindu-laisuus, joka on Intian hallitseva uskonto, ei pyhissä teksteissään tuomitse homoseksuaalisuutta. Maan mittava muslimiväestö sen sijaan suhtautuu homoseksuaalisuuteen yleisesti ottaen ankarammin. 🗳️

Lähteet: Nanda, S. in Herdt, G. (1996) ja Vanita & Kidwai (2001).

Ei esiaviolliselle seksille

Seksuaalisuutta ennen avioliittoa paheksutaan ja tyttöjen osalta se tuomitaan jyrkästi. Tyttöjä halutaan estää tapaamasta ei-sukulaispoikia ja liikkuminen kodin piiriin ulkopuolella on rajattua, etenkin Pohjois-Intiassa ja maaseudulla. Jos käy ilmi, että tyttö on harrastanut ruumiillista vuorovaikutusta poikien kanssa, vaikkapa vain kävellyt käsi kädessä kahden tai suudellutkin, hänet voidaan hylätä perheestä ja pahimmassa tapauksessa murhata koko suvun häpeän vuoksi.

Naisten avioitumista varhain pidetään suotavana, jotta vaara maineen menettämisestä ja paheellisesta käytöksestä vähenisivät. Poikienkaan esiaviolliseen seksuaalisuuteen ei suhtauduta hyväksyvästi. Yhteisön ran-

gaistukset siitä ovat kuitenkin vähäpätöisiä verrattuna tyttöihin. Tyttöjen siis odotetaan olevan neitsyitä avioituessaan. Neitsyyttä ei kuitenkaan tutkita eikä sitä mitenkään todenneta häävuooteessa. Koska monet pojatkin ovat vasta avioliitossa ensi kertaa sukupuoliyhteydessä, heidän ei kuuluisi tietää, millainen neitsyt on verrattuna seksuaalisesti kokeempimpiin naisiin.

Intiassa esiaviollinen seksi onkin kansainvälisesti verrattuna hyvinkin harvinaista. Pojista 15–30 prosenttia ja tytöistä alle 10 prosenttia on ollut sukupuoliyhteydessä ennen avioitumistaan. Osittain tästäkin syystä avioliiton ulkopuoliset raskaudet ovat harvinaisia. Jos tyttö tulee raskaaksi, hänellä on vain huo-noja vaihtoehtoja. Tyttö on hengenvaarassa. Hänen on joko tehtävä abortti ennen kuin

kukaan saa asiasta tietää (maaseudulla asiaa on vaikeaa pitää salassa) tai lähdekö kotoa. Kodin ulkopuolella, vailla sukulaisten antamaa tukea ja suojaa, nuoren naisen vaihtoehtoksi säilyä hengissä jää useinkin vain seksityöläiseksi ryhtyminen ja / tai lapsen antaminen lastenkotiin. Aviottoman äidin stigma on vahva.

Asuminen avoliitossa on käytännössä Intiassa hyvin vaikeaa. Isoissa kaupungeissa kuten Delhissä tai Mumbaissa eliitillä avoliitto ei ole täysin tuntematon ilmiö. Asuminen yhdessä saatetaan silloinkin salata omilta vanhemmilta.

Oikeudet perheessä on ansaittava kuuliaisuudella

Perheessä kaikilla on velvollisuuksia toisiaan kohtaan. Kukin perheen ja suvun jäsen ansaitsee asemansa olemalla lojaali muille ja työskentelemällä ja uhrautumalla heidän hyväkseen. Lasten kasvatuksessa keskeinen piirre on opettaa lapset sietämään omien tarpeiden siirtämistä sivuun yhteisten tarpeiden ja etujen tieltä. Keskeinen hyve, johon lapsia kannustetaan, on kysy sopeutua.

Intiassa lapsen halutaan kiintyvän moniin perheenjäseniin, ei vain roikkuvan äidissään tai isässään. Vaikka oma äiti onkin aivan pienen vauvan ensisijainen hoitaja, jo pienestä pitäen lasta pyritään ”irrottamaan” äidistään kierrättämällä häntä eri sukulaisten syleissä ja huolehtimalla lapsesta yhteisöllisesti. Äitejä ei kannusteta hellimään omaa vauvaansa tai osoittamaan sille jatkuvaa huomiota muiden

länä ollessa. Muuan intialainen vieras kommentoi syliini takertuvaa vierastavaa vauvaani, että lapsenhoidossa on jokin mennyt vikaan. Tähän viittaa esimerkiksi se, miten Etelä-Intiassa kaikkia naisia kutsutaan samalla sanalla ”äiti” (amma). Mies tai nainen kutsuu kaikkia oman isän veljien lapsia (serkkuja) veljiksi ja siskoiksi. Yksi keskeinen opetettava asia pienestä pitäen on hahmottaa erilaisten sukusiteiden merkitys: kenen kanssa voi vit-sailla, kenelle pitää osoittaa kunnioitusta ja niin edelleen.

Sukulaisten hierarkia riippuu iästä ja sukupuolesta mutta myös sukuyhteyden laadusta: vanhemman veljen lapset ovat nuoremman veljen lasten yläpuolella, riippumatta omasta iästään. Vain omaa itseä alempana sukulaisjärjestelmässä olevia voi kutsua heidän omilla nimillään, muita kutsutaan sukulaistermillä. Puolisotkaan eivät yleensä kutsu toisiaan etunimeltä etenäkään maaseudulla. Esimerkiksi nainen kutsuu miestänsä lastensa isäksi tai

”häneksi”, poika isoveljeään isoveljeksi. Jotakuta intialaista saattaa hämmentää se, ettei vaikkapa suomalainen tuttu osaa hahmottaa, miten erilainen suhde hänellä on äidin siskon poikaan verrattuna isän siskon poikaan.

Suvussa valtaa pitää muodollisesti aina vanhin mies, mutta käytännössä monia arkisia päätöksiä tekevät suvun keski-ikäiset tai iäkkäämmät naiset, jotka eivät vielä kärsi vanhuudenhöperyydestä. Viisikymppinen nainen, jolla on poikia, on vaikutusvaltainen emäntä, jolle aina löytyy apua ja turvaa eivätkä häntä rasita liiat työt. Miehillä on perheissä periaatteessa enemmän valtaa ja oikeuksia, mutta käytännössä naiset päättävät monista asioista. Kotityöt ja lastenkasvatus ovat naisten kollektiivin harteilla, vaikka miehetkin voivat olla lasten kanssa välillä.

Poika on ylitse muiden

Yksi keskeinen seikka intialaisessa perheessä on poikalasten suosiminen ja toivominen. Ilman poikia miehen sukulinja sammuu. Poikia halutaan sukulinjan jatkuvuuden, vanhuudenturvan, myötäjäisten, varallisuuden sekä kulttuuristen arvojen vuoksi. Myötäjäiset tarkoittavat rahaa ja tavaraa, jota morsiamen perhe lahjoittaa sulhasen perheelle avioliiton solmimisen aikaan. Tämä lahjojen anto jatkuu usein vielä häiden jälkeenkin. Mitä koulutetumpi, varakkaammasta perheestä ja turvatummassa asemassa oleva sulhanen on kyseessä, sitä suurempia myötäjäisiä miehen perhe odottaa. Myötäjäiset eivät mene sulha-

selle, vaan sulhasen perheelle. Myötäjäisistä on tullut yhä yleisempiä viime vuosikymmeninä, joskus muinoin niitä antoivat vain korkeimpien kastien ja varakkaimmat perheet, tyttären perheen ja avioliiton statuksen osoituksena. Sittemmin käytäntö on levinnyt lähes kaikkialle ja useimpiin väestöryhmiin. Nykyisin kaupungeissa myötäjäisiin saattaa kuulua vaikkapa auto tai moottoripyörä, kultaharkkoja, astioita, huonekaluja ja muita taloustavaroita, televisio, tietokone tai muita kalliita esineitä. Myötäjäiset vastaavat yleensä tytön vanhempien useamman vuoden ansioita.

Tyttöjen maine on tärkeä

Tyttöjen maineen varjelemista pidetään vaikeana ja vaativana vanhempien tehtävänä. Kun tyttärestä lisäksi joutuu maksamaan myötäjäisiä eikä tyttärellä ole velvoitetta huolehtia ikääntyvistä vanhemmistaan, monessa perheessä halutaan varmistaa pojan syntyminen. Sen vuoksi ultraäänitutkimuksilla todennetaan sikiön sukupuoli ja abortoidaan tyttösikiöitä, jotta voidaan yrittää uutta raskautta ja poikaa. Tämän käytännön vuoksi joillakin alueilla lasten ja nuorten sukupuoli-jakaumat ovat vääristyneet. Tulevaisuudessa etenkin vähävaraisempien ja heikosti koulutettujen miesten avioituminen voi vaikeutua. Tyttöjen on helpompaa avioitua ”ylöspäin” mutta miehille on harvinaista avioitua itseään koulutetumman tai varakkaammasta perheestä tulevan naisen kanssa. Näköpiirissä ei ole poikien suosimisen katoamista, vaan

INTIAN SELEKTIIVISET ABORTIT

Vaaralliset abortit ja raskaudenkeskeytykset ovat yhä jokapäiväisiä Intiassa, erityisesti tapauksissa, joissa käy selville, että syntymätön lapsi on tyttö. Vuosikymmeniä voimassa olleet, lapsen sukupuolen perusteella tehdyt abortit kieltävät lait eivät ole juuri vähentäneet tämän käytännön yleisyyttä. Poikalasten suosiminen johtuu erityisesti siitä, että perinteisemmissä intialaisissa kulttuureissa tytön saaminen perheeseen tarkoittaa taloudellista menetystä. Tyttärillä ei ole perintöoikeutta, ja heidän myötäjäisensä köyhdyttävät heidän omia perheitään.

Intian naisväestö on jo kokenut selektiivisen abortin vaikutukset. Vuoden 2011 väestönlaskennassa 0–6-vuotiaita tyttöjä oli 914 jokaista tuhatta saman ikäistä poikaa kohden. Vertailun vuoksi mainittakoon, että vuoden 1964 väestönlaskennassa vastaava luku oli 976 tyttöä tuhatta poikaa kohden. ♣

Lähde: <http://www.desiblitiz.com/content/indias-rising-sex-selective-abortions>

tyttöjen abortointi näyttää olevan erityisesti kaupunkilaisen keskiluokan käytäntö.

Vaikka nuori miniä on kaikkein pahnanpohjimmainen perheessä, hänellä on mahdollisuuksia parantaa asemaansa vähitellen. Hän voi ystävystyä ympäristön muiden miniöiden kanssa, jotka Pohjois-Intiassa tulevat samaan tapaan kaukaisista kylistä. Hän pyrkii saamaan tuoreen aviomiehensä puolelleen vaikkapa häntä palvelemalla ja viettelemällä erityisesti seksuaalisuuden avulla; lasten, erityisesti poikien synnyttäminen vahvistaa hänen asemaansa perheessä. Jos nainen epäonnistuu näissä tavoissa lujittaa asemaansa uudessa perheessä, hänen elämänsä muuttuu tukalaksi. Nuorten naisten suhteellinen asema on muutoksessa. Kun yhä useampi miniä on käynyt pitkään koulua ja joutuu ehkä luku-aidottoman anoppinsa käskytyksen alle, eivät nuoret naiset välttämättä alistu kaikkeen. Tämä näkyi esimerkiksi omassa tutkimuksessani eteläintialaisessa kylässä. Nuoret naiset tahtoivat itse päättää omasta lapsiluvustaan ja menivät toisinaan anopin tahdon vastaisesti steriloitaviksi.

Avioerot, lapsettomuus ja adoptiot

Lapset ovat suvun, eivät vain vanhempiansa lapsia. Kasvatillapset ovat Intiassa varsin yleisiä. Lapsia lainataan ja heitä voidaan lähettää joksikin aikaa elämään sukulaisten luona. Jos nainen ei saa lapsia, niin esimerkiksi oma sisko voi antaa hänelle lapsensa kasvatettavaksi.

Intiassa varsinainen adoptio, jossa lapsen siiteet aiempiin vanhempiin katkeaisivat täysin, on kuitenkin harvinaista. Lapsella säilyy aina tieto siitä, kuka on hänen syntymä-äitinsä ja isänsä. Tässä ei nähdä mitään ristiriitaa.

Tuntemattomilta adoptoimiseen suhtaudutaan kielteisesti. Intiassa ajatellaan lapsen perivän vanhemmiltaan muun muassa kastiaseman ja muuttumattoman olemuksen. Adoptoidusta ei voi useimpien mielestä koskaan tulla ”omaa lasta”.

Avioeroja on Intiassa vähän. Jonkin verran avioliittoja päättyy asumuseroon, jota ei ole mitenkään virallisesti vahvistettu. Kaikissa uskonnollisissa ryhmissä ajatellaan, että naisten on sopeuduttava ja kannettava ristinsä, olipa mies millainen tahansa. Ihmiset puhuvat usein uskonnollisesta mytologiasta tutuilla henkilökuvilla. Uhrautuvan ja kaiken kestävän hinduvaimon arkkityyppi on Sita, joka omistautui palvomaan miestään Ramaa tämän epäoikeudenmukaisista uskottomuus-epäilyksistä huolimatta. Yleisesti toisteltu ohje on, että naisen on palveltava miestään kuin jumalhahmoa, Sitan tapaan. Jos mies hylkää vaimonsa, naisen perhe koettaa saada aikaan sopua, jotta nainen voisi palata liittoon. Avio-ongelmissa suvut koettavat ratkoa tilanteita. Tämä ei kutienkaan aina tuota hyviä tuloksia. Monet nuoret miniät joutuvat miestensä ja myös anopin tai muiden aviosukulaisten pahoinpitelemiksi. Väkivaltaan perhesuhteissa suhtaudutaan sallivasti silloin kun se ei aiheita pysyviä vammoja tai ole erityisen raakaa.

Vanhusten hoiva

Intialaiset itse ajattelevat, että heillä vanhuksesta välitetään ja heistä huolehditaan perheissä toisin kuin länsimaissa. Päällisin puolin näin onkin. Useimmat heikkokuntoiset vanukset hoidetaan kotona, mutta aina hoito ei ole kunnioittavaa tai edes riittävää. Kaikilla ei ole yksinkertaisesti varaa hoitaa vanhuksiaan. Työläiset maaseudulla tai kaupungeissa harvoin asuvat yhdessä omien vanhempiansa kanssa. Omassa tutkimuksessani työläisvanukset kävivät peltotöissä niin pitkään kuin kykenivät. He sanoivat: kun ei enää pysty tekemään työtä, silloin minä kuolen. Ei ollut ketään elättäjää tiedossa. Keskiluokkaisten ja koulutettujen parissa vanhuksista huolehditaan ainakin muodollisesti. Ihmiset kuitenkin kuiskailevat naapureista, jotka jättävät vanhuksia vaille kunnan hoitoa. Kun elämäntyyli suurkaupungeissa vilkastuu ja naisetkin yhä enemmän käyvät töissä, kotona ei ole välttämättä ketään katsomassa vanhuksia hoitavien palvelijoiden perään. Kysyntä vanhusten hoitokodeille kasvaa Intiassakin hurjaa vauhtia ja tällaisiin järjestelyihin valmista maksukykyistä keskiluokkaa on paljon.

Tiivistelmä

Osa intialaisten yhteisöllistä elämänsäntettä on sukukeskeinen elämäntapa. Intiassa perhe on kaikkialla ja kaikessa. Lapset ovat luonnollinen osa elämää. Naimattomuutta ja lapsettomuutta pidetään yleisesti surullisina merkkeinä epäonnistumisesta elämän keskeisimmässä tehtävässä.

Perhe Bangladeshissa

**Ilori Hossain, Lea Marttila-Hossain
ja Masud Hossain**

Tekijätiimi koostuu kehitysväitöskirjasta, projektipäälliköstä ja opiskelijasta, joilla kaikilla on vuosien omakohtainen kokemus bangladeshilaisista perheistä ja perheenjäsenten erilaisista rooleista niissä.

Bangladeshin väkiluku on maailman seitsemänneksi suurin, 150 miljoonaa. Se on myös maailman kolmanneksi suurin muslimienemmistöinen valtio, jonka asukkaista 83 prosenttia on muslimeja ja noin 16 prosenttia hinduja. Suurin osa väestöstä asuu maaseudulla, mutta yhä useampi muuttaa kaupunkeihin etsimään palkkatyötä.

Bangladeshissa perheellä on erittäin keskeinen rooli. Käsitös perheen kokoonpanosta on kuitenkin muuttunut. Jos aikaisemmin perheestä puhuttaessa ymmärrettiin, että siihen kuuluu monta ydinperhettä eri sukupolvista, niin nykyään perheellä tavallisesti tarkoitetaan yhtä ydinperhettä – isää, äitiä ja lapsia. Perhekäsitykset vaihtelevat myös sen mukaan, mihin väestöryhmään ihminen kuuluu.

Ketkä kuuluvat perheeseen

Perinteisesti bangladeshilaiseen perheeseen ovat kuuluneet avioparin lisäksi miehen vanhemmat, aikuiset pojat ja heidän perheensä, naimattomat tyttäret ja joskus myös eronneet tai leskeksi jääneet tyttäret lapsineen. Bangladeshilainen yhteiskunta on patriarkaalinen, joten naimisissa olevat tytöt siirtyvät miehensä ja tämän suvun talouteen, ja avioliitossa syntyvien lapsien nähdään olevan osa isänsä sukua.

Aikuisten poikien rooli vanhustenhuollossa

Vähintään yhdellä aikuisella pojalla perheineen on ollut tapana asua vanhempiensa kanssa samassa taloudessa ja pitää heistä huolta niin kauan, kun vanhemmat ovat elossa. Pojat vuokraavat usein maata viljelyä varten ja saavat siitä elinkeinon. Isän kuoleman jälkeen aikuiset pojat perustavat omat taloutensa.

Tytöt perivät vähemmän kuin pojat

Perintöasioissa sovelletaan uskonnollisia lakeja. Muslimiyhteisössä sovelletaan sharia-lakeja ja hinduyhteisössä hindulakeja. Perintöasioissa tyttölapset perivät vähemmän kuin poikalapset, sekä sharian että hindulainsäädännön mukaan. Islamilaisen lain mukaan tytöt saavat puolet poikien perintösummasta. Maaseuduilla, jossa suurin osaa väestöstä on pienmaanviljelijöitä, mautilojen jakaminen perheen lasten kesken voisi viedä elinkeinon jaettavilta mautiloilta tilan pirstaloitumisen vuoksi. Siksi etenkin naiset jättävät toisinaan perintöoikeutensa käyttämättä. Kuitenkin

KÖYHYYS NÄKYVÄ KASVAVINA SLUMMEINA

Bangladesh on yksi maailman köyhimmistä maista. Pääkaupungissa Dhakassa slummit kasvavat valtavaa vauhtia: joka päivä kaupunkiin muuttaa maaseudulta noin tuhat ihmistä, joista suurin osa asettuu epävirallisiin slummeihin. Asukkaat tulevat eri puolilta maata. Perheille haastavaksi asumisen tekee slummien ahtaus ja viemäriverkoston ja juoksevan veden puute. Myös yhteisöidentiteetin puuttuminen voi olla slummien asukkaille raskasta – maaseutuyhteisöt ovat yleensä hyvin tiiviitä toisin kuin slummien yhteisöt, joissa asukkaat vaihtuvat nopeasti.

Slummien lapsilla jää koulu usein kesken. Vanhemmat laittavat lapset töihin ansaitsemaan perheen kipeästi kaipaamaa lisätienestiä. Moni tyttö naitetaan varhaisessa teini-iässä, mikä tarkoittaa muuttoa aviomiehen perheen luo – ja uuden kodin töiltä ei kouluun ehdi. Bangladeshin lain mukaan tytöt saavat mennä naimisiin 18-vuotiaana, pojat 21-vuotiaana. Slummeissa tätä ei noudateta. ♣

Lähde: Suomen ulkoasiainministeriö, www.global.finland.fi

niissä tapauksissa joissa naiset valitsevat perimisen, heillä on täysi oikeus hallita perintöosuuttaan kuten haluavat. Naiset eivät jaa miesten vastuuta vanhustenhoidosta.

Oma suku on tärkeä läpi elämän

Vaikka naimisiin mennessään naiset ”siirtyvät miehen sukuun”, ei asia käytännössä yleensä ole näin. Avioliiton solmineet tyttäret säilyttävät yleensä vahvat suhteet sisaruksiinsa ja vanhempiinsa. On tavallista, että avioituneet tyttäret tai omaan talouteen muuttaneet pojat vierailevat usein vanhempien talossa asuvan veljensä luona. Sisarusten lasten välille muodostuu usein vahva side. Erityisesti äidin siskoja pidetään lähes yhtä läheisinä kuin omaa äitiä.

Maaseudulla nuoremmat serkukset kutsuvat vanhempia serkuksia siskoiksi tai veljiksi. Kaupunkilaisperheissä tavallisesti lisätään nimen perään kunnioituksesta sana ”veli” tai ”sisko”: itseään vanhempia ei ole sopivaa kutsuta pelkällä nimellä. Tämä käytäntö osoittaa perheenjäsenten välisten suhteiden tärkeyttä. Miniää pidetään talon uutena tyttärenä, ja miniä kutsuu miehensä äitiä myös äidiksi.

Kun perheeseen on tulossa ensimmäinen lapsi, oman äidin tuki on odottavalle äidille ehdottoman tärkeää. Odottavat äidit ovat perinteisesti muuttaneet omaan kotitaloonsa raskauden loppupuolella ja esikoisen ensimmäisten viikkojen ajaksi. Nykyään myös isoäidit tulevat auttamaan ja tukemaan nuorta äitiä parin ensimmäisen kuukauden ajaksi.

Avioliitto ja perhe

Bangladeshissa suurin osa avioliitoista on edelleen vanhempien tai suvun järjestämiä. Järjestetyissä avioliitoissa avioliittoneuvotteluita käydään koko perheen edun näkökulmasta. Yleensä sulhas- tai morsiankandidaatin valinnassa vanhemmilla on viimeinen sana. Käytäntö riippuu kuitenkin tuloluokasta: keskiluokkaiset miehet ja yläluokkaiset naiset pääsevät lähes poikkeuksetta vaikuttamaan itse puolisonsa valintaan.

Avioliitot järjestetään samantasoisten yhteiskuntastatuksen omaavien perheiden välillä. Bangladeshin muslimiväestön keskuudessa sukutaustoilla ei ole kovin paljon merkitystä avioliittoa järjestettäessä, mutta taloudellisella taustalla on sitäkin enemmän. Bangladeshin hinduyhteisössä taasen seurataan taloudellisen taustan lisäksi myös kastijakoa. Valtion säätämä avioliittoikä pojille on 21 vuotta ja tytöille 18 vuotta, mutta näitä säädöksiä valvotaan vain harvoin. Maaseuduilla tyttöjen avioliittoaikä usein jää alle 18 vuoden. Mitä kouluttamattomimpia ja köyhempiä perheet ovat, sitä alhaisempi avioikä todennäköisesti on. Vaikka tilanne onkin parantunut jonkin verran viime vuosikymmeninä, Bangladesh on edelleen maailman kärkimaita alle 18-vuotiaiden avioliittojen määrässä.

Tavallisesti bangladeshilaisessa avioliitossa on tapana maksaa sekä morsiusraha että myötäjäiset. Morsiusrahan on tarkoitus joko kokonaan tai osittain siirtyä morsiamelle, jos avioliitto päättyy eroon. Morsiamen van-

hemmat taas maksavat myötäjäiset sulhaselle taatakseen taloudellista turvaa tulevalle parisunnalle. Bangladeshin laki kieltää myötäjäisten maksamisen, koska yhä useammin maksamatta jääneiden myötäisten takia morsiamet kohtaavat uhkailua ja väkivaltaa sulhasen sukulaisten taholta. Vaikka myötäjäisten maksaminen onkin lailla kielletty, se on kuitenkin yhä yleistä. Myötäjäiset voidaan maksaa joko rahana tai tavarana.

Rakkaus ei ole avioliiton solmimisen tarkoitus

Tyypillisessä järjestetyssä avioliitossa avioparit eivät juuri tunne toisiaan. Bangladeshissa järjestetyt avioliitot nähdään elämän jatkumisen edellytyksenä. Rakkaus ei ole avioliiton solmimisen ensisijainen tarkoitus eikä oikeutus bangladeshilaisessa kulttuurissa. Onnistuneissa järjestetyssä avioliitoissa rakkaus ja keskinäinen kiintymys tulevat sen jälkeen, kun avioliitossa on asuttu jo jonkun aikaa. Epäonnistuneissa avioliitoissa rakkautta ei synny koskaan. Avioero ei yleensä ole oikea vaihtoehto liiton kohdatessa ongelmia, sillä avioliitto on monin tavoin naisen taloudellisen ja sosiaalisen turvan perusta. Tilanne on erilainen työssä käyvien, taloudellisesti itsenäisten, naisten kohdalla. Kaupungeissa työsikäkäyvien naisten keskuudessa avioerot ja uudelleen avioituminen ovat paljon yleisempiä kuin matalatuloisten naisten ja maaseudulla asuvien keskuudessa.

KÖYHIEN ASEMAA PARANNETAAN MIKROLAINOILLA

Bangladeshilainen nobelisti, taloustieteilijä Muhammad Yunus, keksi niin sanotut mikrolainat 1970-luvun alussa. Noin 97 prosenttia asiakkaista on naisia.

Chittagongin yliopiston maaseututalouden professori Yunus oli opiskelijoineen tutustumassa Bangladeshin maaseudun ongelmiin nälänhädän aikana 1974. Hän tutustui Jobran kylässä korinpunojanaisiin, jotka eivät kyenneet jatkamaan yritystoimintaansa pääoman puutteessa. Yunus yritti puhua naisille lainaa paikallisista pankeista huonolla menestyksellä, sillä takuita takaisinmaksusta ei ollut.

Yunus ryhtyi pankkiiriksi 1976 aloittamalla Grameen-projektin, ja lainasi 42 korinpunojalle yhteensä 27 Yhdysvaltain dollaria ilman vakuuksia. Pääoman turvin naiset pystyivät hankkimaan uusia työvälineitä ja punomaan koreja vauhdikkaammin, ja laina maksettiin takaisin saman tien.

Köyhyyden noidankehä oli kääntynyt menestyksen kierteeksi pikkusummalla.

Grameen-lainojen korkoprosentti vaihtelee korottomista opintolainoista 20-prosenttiin riskiluottoihin. Luottotappioita ei juuri ole, takaisinmaksuprosentti on vajaat 99. 🍀

Lähde: Helsingin Sanomat, www.hs.fi

153 miljoonan asukkaan Bangladeshissa on määritelmästä riippuen 5-8 miljoonaa lapsityöläistä. Maaliskuussa 2010 maan hallitus hyväksyi ohjelman lapsityöläisten aseman parantamiseksi. Lapsityön vaarallisimmat muodot kiellettiin ja lapsityöläisten alaikärajaksi määritettiin yksiselitteisesti 14 ikävuotta.

Kotiapulaisina työskentelevät lapset jäivät kuitenkin lain ulkopuolelle. Alle 18-vuotiaiden lasten käyttö kotiapulaisena on laajalle levinnyt käytäntö Bangladeshissa. Maassa on YK:n lastenjärjestön Unicefin mukaan yli 400 000 iältään 7-17-vuotiasta kotiapulaista, joista neljä viidestä on tyttöjä. Epävirallisella sektorilla työskentelevät kotiapulaiset eivät kuulu virallisen työsuojelun piiriin. ➔

Lähde: Pelastakaa Lapset, <http://www.pelastakaa-lapset.fi/toiminta/kansainvaliset-ohjelmat/lapsen-elamaa/bangladesh-ja-lapsityo/>

Järjestettyjen avioliittojen rinnalla on olemassa myös toisenlaisia avioliittoja, jotka perustuvat kahden yksilön rakkauteen ja yhteisymmärrykseen. Tällaiset avioliitot ovat Bangladeshissa kuitenkin hyvin pieni vähemmistö ja ovat mahdollista ainoastaan koulutettujen ja työssä käyvien kaupunkilaisien keskuudessa. Naimattomuus on Bangladeshissa erittäin harvinaista, jopa siinä määrin että vuonna 1991 julkaistun, muutaman maaseudun keskikokoisen kylän kattavassa tutkimuksessa kukaan 30-vuotiaista naisista ei ollut naimaton. Miesten naimattomuus on marginaalisesti yleisempää samassa ikäryhmässä, tutkimuksen mukaan 3-6 prosenttia.

Avoliitot ja homosuhteet eivät ole hyväksytyjä

Yhdessä asuminen ennen avioliittoa ei ole yhteiskunnallisesti hyväksyttyä eikä laillista. Bangladeshin laki tunnustaa ainoastaan miesten ja naisten välisen avioliiton. Samaa sukupuolta olevien avioliitot tai seksuaalisuhteet ovat rangaistuksen uhalla lailla kiellettyjä. Avioliittoon liittyvissä asioissa sovelletaan eri uskontokuntien omia uskonnollisia lakeja. Esimerkiksi, muslimi- ja hindumiehille sallitaan moniavioisuus, mutta kristityt ja buddhalaiset eivät saa solmia samaan aikaan eronneiden tai leskeksi jääneiden naisten uudet avioliitot.

Sukupuoliroolit perheessä

Bangladeshilaisessa yhteiskunnassa vastuu perheen toimeentulosta on perinteisesti miehen harteilla. Maaseudun laajennetuissa perheissä päätöksentekijä on yleensä vanhimman avioparin mies. Vaikka miehet tekevätkin päätökset suurien omaisuuksien hankinnasta ja myynnistä, on naisilla suuri rooli perheen päivittäisen talouden pyörittämisessä.

Käytännössä perheenjäsenet ovat yleensä kollektiivisesti vastuussa perheen hyvinvoinnista ja toimeentulosta. Maaseudulla kaikki perheenjäsenet osallistuvat maataloustyöhön kykyjensä mukaan. Lisäksi perheen naiset ja tytöt ovat vastuussa kotitaloustöistä. Kun lapset kasvavat aikuisiksi ja siirtyvät työelämään, tukevat he rahallisesti perheen taloutta. Ikääntyneistä vanhemmista huolehtiminen on etenkin perheen poikien vastuulla.

Perinteiset sukupuoliroolit ovat pikkuhiljaa muuttumassa myös Bangladeshissa. Esimerkiksi aktiiviset kansalaisjärjestöt ovat ajaneet maaseudun naisten oikeutta palkkatyöhön ja pienyrittäjyyteen. Samalla kaupungeissa valmisvaateteollisuuden tarjoama säännöllinen ansiotyö on merkittävästi parantanut monien nuorten naisten asemaa sekä perheessä että yhteiskunnassa. Nykyään monissa perheissä työssä käyvät nuoret naiset ovat perheen ainoita palkkaa ansaitsevia jäseniä. Tämä on antanut heille päätösvaltaa myös perheen sisäisissä asioissa.

ADOPTIOSTA EI YHTENÄISTÄ LAINSÄÄDÄNTÖÄ

Bangladeshissa lasten adoptio, kuten muut siviilioikeuksia koskevat asiat, määritellään uskonnollisten lakien mukaisesti. Muslimisiviililaki ei tunnusta virallista adoptiota vaan ainoastaan oikeuden holhouskeeseen. Holhous ei kuitenkaan takaa perintöoikeutta lapsille.

Hindulaeissa säädetään ainoastaan poikalasten adoptiosta. Näin ollen Bangladeshissa ei ole lainkaan yhtenäistä adoptiota koskevaa lainsäädäntöä. Holhousoikeus voidaan myöntää ainoastaan Bangladeshin kansalaisille tai kaksoiskansalaisille. Yhteiskunnassa adoptioasioihin suhtaudutaan pikemminkin lasten tarpeiden näkökulmasta eikä adoptiota nähdä vaihtoehtona lapsettomuudesta kärsivälle parille. ➔

Lapset ja nuoret

Kolmasosa, yli 50 miljoonaa, bangladeshilaista on alle 14-vuotiaita. Virallisesti lapset ja nuoret aikuistuvat täytettyään 18 vuotta, mutta monien lasten kohdalla lapsuus päättyy aikaisemmin. Köyhissä oloissa elävien perheiden lasten työskentely kodin ulkopuolella on verrattain

yleistä. Vanhemmat ymmärtävät lasten koulutuksen merkityksen, mutta usein pienillekin lisätuloille on suuri tarve selviytymisen kannalta. Maaseudulla kaikkia perheenjäseniä tarvitaan työvoimaksi. Lasten työpanoksen merkitystä voidaankin pitää osasyynä menneisyyden suuriin perhekokoihin.

LAPSILUVUN LASKU BANGLADESHISSA

Bangladeshissa on tapahtunut yksi maailman historian dramaattisimmista hedelmällisyyden laskuista. Hedelmällisyysluku on luku, joka kertoo, montako lasta hedelmällisessä iässä oleva nainen keskimäärin saa. Bangladesh itsenäistyi vuonna 1971. Samana vuonna hedelmällisyysluku oli 6,94. Kahdessakymmenessä vuodessa luku puolittui ja oli vuonna 2000 3,1. Vuosituhannen vaihteen jälkeen hedelmällisyys on jatkanut laskuaan tasolle, jossa se lähestyy väestön uusiutumisrajaa eli sitä, että kahden vanhemman perhe saa kaksi lasta.

Ei ole varmaa tietoa siitä, miksi hedelmällisyysluku lähti laskemaan. Imeväis- ja kuoleisuuden aleneminen on keskeisempiä tekijöitä. Sen lisäksi itsenäisyytensä jälkeen Bangladesh on kaupungistunut, sen infrastruktuuri on parantunut, sijoitus inhimillisen kehityksen asteikolla on noussut ja naisten osallistuminen koulutukseen ja työelämään on lisääntynyt. Naimisissa olevien naisten ehkäisyn käyttö on kasvanut vuoden 1975 seitsemästä prosentista nykyiseen 60 prosenttiin.

Tärkeä tekijä onnistuneessa hedelmällisyysluvun laskussa on ollut valtion vuodesta 1971 saakka jatkunut poliittinen tahto ja tuki perhesuunnitteluohjelmille. Ovelta ovelle kulkevat perhesuunnittelutyöntekijät kuvataan eräinä Bangladeshin väestönkasvun vähentämisen sankareina. Tilanteessa, jossa maaseudun elintaso on parantunut, on syntynyt kasvava tarve rajoittaa syntyvyyttä ehkäisyn keinoin. Tätä kysyntää on oikea-aikaisesti täytetty tarjoamalla perhesuunnittelupalveluja juuri siellä missä niitä tarvitaan. ♦

Lastenkasvatus on naisten vastuulla

Bangladeshissa äiti on yleensä päävastuussa lasten kasvatuksesta. Isän ja lasten väliset suhteet ovat usein hieman etäiset. Lapsilta ja nuorilta odotetaan tottelevaisuutta ja vanhempien kunnioittamista. Poikalapsia suositaan monin tavoin. Poikien koulutukseen panostetaan yleensä enemmän kuin tyttöjen koulutukseen ja tytöiltä odotetaan ennen kaikkea, että heistä kasvaisi tottelevaisia ja taitavia kotiäitejä. Perheessä mininän asema paranee, kun hän synnyttää lapsen, varsinkin jos lapsi on poika.

Lapsettomuuteen suhtaudutaan negatiivisesti ja parin lapsettomuudesta syytetään yleensä naista. Tämä ajattelutapa on edelleen läsnä lähes kaikkialla Bangladeshissa, vaikka se onkin hiljalleen muuttumassa. Lapsettomuus on bangladeshilaiselle naiselle iso taakka.

- Suurin osa bangladeshilaisista avioliitoista on järjestettyjä. Pohdiskele, miksi sovitut avioliitot ovat rakkausliittoja suosittumia.
- Miten elintason nousu ja perhekokojen pieneneminen liittyvät toisiinsa?

Bolivian perheet perinteiden ja uuden ajan ristiaallokossa

Hanna Skogberg

Kirjoittaja työskentelee kehitysyösektorilla ja hänellä on melkein vuosikymmenen omakohtainen kokemus Boliviasta ja bolivialaisista perheistä.

Riikka Kaukoranta

Vaikuttamistyön koordinaattori Väestöliitossa

Bolivia, viralliselta nimeltään Bolivian monikansallinen valtio, sijaitsee Etelä-Amerikan sydämessä Chilen, Perun, Brasilian, Paraguayn ja Argentiinan ympäröimänä. Bolivia on vastakohtien maa: samojen rajojen sisältä löytyy niin korkeaa vuoristoa, lauhkeaa laaksoa, trooppista alamaata kuin Amazonin sademetsääkin. Monikansallisuus näkyy monivaihteisena kulttuuriperinteenä ja luonnonvaroiltaan Bolivia on yksi Etelä-Amerikan rikkaimmista maista. Kolikon toiselta puolelta löytyy kuitenkin

ikävä totuus: Bolivia on kansainvälisten mitareiden mukaan yksi Latinalaisen Amerikan köyhimmistä maista, jossa 51,9 %¹ kansalaisista asuu köyhyysrajan alapuolella. Boliviassa asuu noin 11 miljoonaa asukasta, joista 62 %² on alkuperäisväestöä. Bolivian uudessa perustuslaissa, joka on vuodelta 2009, tunnustetaan 36 alkuperäiskansaa ja etnistä ryhmää sekä heidän kielensä. Bolivian virallinen ja puhutuin kieli on tästä huolimatta espanja. Alkuperäiskielistä puhutuimpia ovat ketsua ja aimara.

Boliviassa ”kaikki menevät naimisiin”

Katolilaisuus on Bolivian pääuskonto ja katolinen kirkko oli valtion kirkko aina vuoteen 2009 asti, jolloin nämä instituutiot erotettiin toisistaan uudessa perustuslaissa. 78 %³ bolivialaisista on katolisia ja sen vallitsevat perinteet ja arvot näkyvätkin vahvasti perhe-käsityksessä, unohtamatta alkuperäisväestön uskonnon, perinteiden ja tapojen vaikutusta.

Boliviassa yleisoletus on, että kaikki menevät naimisiin ja perustavat perheen. Nuoret asuvat kotona pitempään kuin Suomessa ja omaan kotiin muutetaan usein vasta naimisiin mennessä. Avioliitto ja yhdessä asuminen ennen naimisiinmenoa ei ole yleisesti hyväksyttyä, kuten ei myöskään lasten saaminen avioliiton ulkopuolella. Naimisiin menään yleisesti ottaen nuorina: kaupungeissa 20–25-vuotiaana ja maalla 18 ja 20 vuoden iässä. Asenteet kuitenkin ovat muuttumassa ja avioliitto sekä yksinasuminen ennen avioliittoa ovatkin yleistyneet viimeisen vuosikymmenen aikana.

Kuten myös monessa muussa maassa, järjestetyt avioliitot olivat vuosikymmeniä siten normaali käytäntö, mutta ajat ovat muuttuneet myös Boliviassa. Nykyään jokaisella on oikeus valita puolisonsa. Hääjuhlat ovat varsin samanlaiset kuin Suomessakin: vihki-

minen kirkossa ja sen jälkeen itse hääjuhla. Erona on, että bolivialaisten parien pitää mennä naimisiin myös siviilissä, jotta avioliitto saa lain voiman. Yleensä se suoritetaan kirkkoviikkimistä ennen tai sen jälkeen. Toinen ero löytyy hääpäivää seuraavasta päivästä, jolloin perheen piirissä avataan ja lasketaan lahjat. Jos lahjojen lukumäärä on pariton, häiden kummin pitää ostaa yksi lahja lisää, jotta määrä on parillinen. Alkuperäiskansat kunnioittavat vielä vanhoja perinteitä naimisiin mennessään, mutta hääjuhllisuuksien pituus on lyhentynyt viikosta muutamaaan päivään.

Pian häiden jälkeen alkavat kyselyt lapsientulosta, sillä oletusarvona on, että lyhyen ajan sisään perheeseen syntyy lapsi. Jos pari ei pian ala odottaa, asiasta kysellään ja ihmetellään avoimesti. Lapset kuuluvat avioliittoon, joten jos pari ei heti halua perheenlisäystä, se herättää kummastusta. Erityisen hankala tilanne on, jos kyse on lapsettomuudesta. Hedelmättömyys on vielä tabu ja valitettavasti syy sysätään useimmiten naisen harteille. Hedelmättömyysongelmia ratkotaan sekä perinteisillä että nykyaikaisilla menetelmillä, mutta hoidot ovat kalliita. Adoptio on yksi ratkaisuvaihtoehto tähän ongelmaan, mutta ei julkisesti. Nykyään aiheesta puhutaan jo avoimemmin, mutta sosiaalinen paine saada biologisia lapsia on vahva. Bolivian adoptiojärjestelmä ei myöskään auta asiaa, koska se on byrokraattinen ja prosessit pitkiä.

Ristiriitatilanteet perheessä eivät ole parin yksityisasiasia. Laaja perhe tekee yhteisvoimin kaikkensa riitojen ja konfliktien selvittämi-

seksi. On tyypillistä, että kummankin puolison perhe pitää omiensa puolta. Tästä huolimatta naisen asema riitatilanteissa on yleensä huonompi ja häntä pidetään todennäköisempänä syyllisenä konfliktiin. Naisen myös odotetaan kestävän miehen tekemiä virheitä, koska onhan tämä hänen aviomiehensä. Erotilanteessa naisen asema on usein heikko, koska miehellä on taloudelliset ohjat käsissään.

Avioero ei Boliviassa ole perinteisesti ollut vaihtoehto. Tämä on kuitenkin jäämässä ajan jalkoihin ja avioerojen määrä onkin kasvanut huomattavasti viime vuosina. Sama suuntaus näkyy myös suhtautumisessa yksinhuoltajuuteen.

Laajennettu perhekäsité

Kun suomalaisen perusperheeseen kuuluvat isä, äiti ja kaksi lasta, Boliviassa listaan pitää lisätä ainakin isovanhemmat, sisarukset, sedät, enot, serkut ja tädit perheineen. Jopa läheiset ystävät ovat usein osa perhettä. Bolivialainen perusperhe ei yleensä asu yksin, vaan yhdessä jonkun edellä mainitun sukulaisen kanssa - tai ainakin lähellä heitä. Boliviassa on tyypillistä rakentaa kerrostalo, jossa perheen isovanhemmat asuvat yhdessä kerroksessa ja jokainen lapsi perheineen asuu omassa kerroksessaan. Näin kaikki asuvat saman katon alla erikseen mutta yhdessä. Maalla laajennetun perheen asuminen saman katon alla on kaupunkilaisperheitä tavallisempaa. Yhdessä asuminen ei johdu pelkästään tiivistä perhesiteistä, vaan on myös osa sosiaaliturvaa. Maassa, jossa

sosiaaliturva on heikko ja työttömyysluvut korkeat, perhe on turvaverkko, joka auttaa ongelmatilanteissa. Tämä turvaverkko toimii myös tilanteissa, joissa perheen vanhemmista yksi tai kummatkin lähtevät etsimään työmahdollisuuksia ja parempaa tulevaisuutta ulkomailta. Maastamuutto, oli se sitten laittontaa tai laillista, on hyvin yleistä. Se rikkoo ja erottaa perheitä, koska lapset jäävät yleensä isovanhempien tai sukulaisten hoitoon. Julkisuuteen on tullut paljon surullisia tositarinoita lapsista ja vanhemmista, jotka eivät vuosiin näe toisiaan.

Sukupuoliroolit yhteiskunnassa ja perheessä

Bolivia on patriarkaalinen yhteiskunta, jossa mies on perheenpää. Sukupuoliroolit ovat vahvat ja perinteiset: mies tekee päätökset ja tuo leivän pöytään; nainen hoitaa kodin, lapset ja palvelee miestään. Naiset tekevät töitä myös kodin ulkopuolella, mutta matalampitasoisia töitä ja heikommilla palkoilla. Ei myöskään ole kulunut kauaa siitä, kun naiset maaseudulla eivät voineet omistaa maata. Nainen oli toisen luokan kansalainen. Valitettavasti tämä ajattelutapa on hyvin vahva vielä tänäkin päivänä ja näkyy mm. korkeina väkivaltatilastoina naisia kohtaan. Tästä huolimatta perinteiset sukupuoliroolit sekoittuvat päivä päivältä enemmän ja matka kohti tasa-arvoa on alkanut. Vaikka miehillä on Boliviassa edelleen valta-asema, naiset ovat hitaasti nousemassa parempaan asemaan niin

työelämässä kuin politiikassakin. Miehet taas osallistuvat aikaisempaa enemmän kodin- ja lastenhoitoon sekä siivoukseen ja ruuanlaittoon. Nainen on kuitenkin edelleen päävastuussa kodista ja lastenkasvatuksesta.

Lapset ja vanhukset

Sukupuolella ei ole väliä, kunhan perheessä on edes yksi poika. Erityisesti maaseudulla pojan saaminen oli välttämättömyys, koska naisella ei ollut oikeutta omistaa maata, joten aviomies tai poika oli ainoa tie maanomistukseen. Vanhat asenteet ovat sitkeitä ja poikalapsen saaminen on tärkeää, vaikka asenteet eivät olekaan enää niin jyrkkiä kuin vuosia sitten. Miehellä, jolla on pelkkiä poikia, ei ole ”lempinimeä”, mutta jos hänellä on pelkkiä tyttäriä, hänen miehuutensa kyseenalaistetaan kutsumalla tätä esimerkiksi Ingallsiksi. Tasa-arvoisempaan suuntaan ollaan kuitenkin menossa ja lapsen sukupuolella ei ole enää niin suurta merkitystä kuin aikaisemmin.

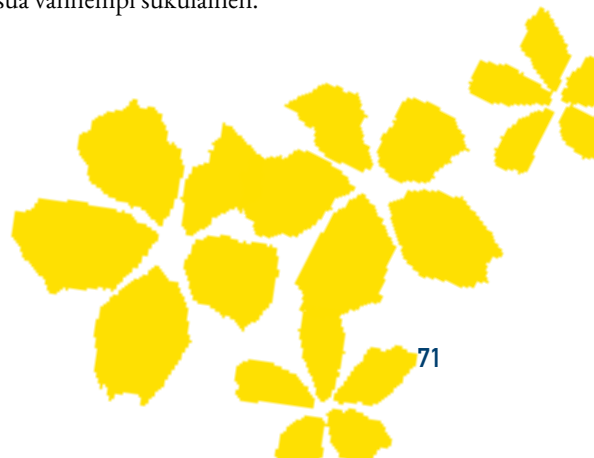
Boliviassa perheissä lasten lukumäärä on yleensä yhteydessä koulutustasoon ja tuloihin sekä asuinpaikkaan. Jälkikasvun määrä on suurempi yleensä alemmissa sosiaaliluokissa ja perheet ovat suurempia maalla kuin kaupungeissa.

Vaikka Bolivia on sitoutunut kansainvälisten sopimuksin kunnioittamaan lasten oikeuksia ja se löytyy myös uudesta perustuslaista, käytäntö on hyvin erilainen. Lasten fyysistä rankaisemista pidetään vielä normaalina tapana kasvattaa lasta. Köyhissä perheissä lapsen

– erityisesti tyttöjen - koulutus ei ole ensisijalla, vaan työnteko ja lisätulojen hankinta perheeseen. Lapsiin kohdistuvat väkivaltatilastot ovat myös luvattoman korkeita, vaikka edistystä onkin tapahtunut viime vuosina.

Bolivialaisia lapsia aletaan kasvattaa perinteisiin sukupuolirooleihin pienestä pitäen. Boliviassa, kuten muissakin Latinalaisen Amerikan maissa, työstä tulee nainen hänen täyttäessään 15 vuotta. Päivää juhlistetaan erityisillä 15-vuotissyntymäpäiväjuhlilla, joissa päivänsankari puolenyön aikaan tekee näyttävän sisääntulon nuoren miehen käsipuolella. Tämän jälkeen hänen 14 parasta ystävätärtään seuralaisineen tekevät käytävän ja tyttö tanssii isänsä kanssa poimien jokaiselta parilta ruusun. Seremonia päättyy isän ja äidin juhlapuheisiin, jonka jälkeen juhla jatkuu aamuyöhön asti. Pojille juhlaa järjestetään harvemmin.

Boliviassa vanhuksia kunnioitetaan suuresti. Sosiaaliturvan ja vanhainkotien puutteen takia, perhe on vastuussa vanhuksista ja heidän hoidostaan. Vanhainkoteja on, mutta niiden palvelutaso on alhainen ja kysyntä ei vastaa tarjontaa. Vanhainkotiin vanhempansa laittavia ei myöskään katsota suopeasti ja niinpä nuoren parin kotona saattaa hyvinkin asua vanhempi sukulinainen.

KUN SEKÄ KULTTUURI ETTÄ SUKUPOLVET KOHTAAVAT

Elina on päässyt tutustumaan bolivialaiseen perhekulttuuriin oman aviomiehensä kautta. Elina on naimisissa bolivialaisen miehen kanssa ja heillä on 1-vuotias lapsi. Elina ja Daniel asuivat pitkään Suomessa, mutta Matiaksen ollessa muutaman kuukauden ikäinen, perhe muutti Boliviaan Danielin perheen luokse. Muutos oli suuri. Ei tullut kuuloonkaan, että perhe olisi asunut yksinään. Saman katon alla asuivat nyt ydinperheen lisäksi mummo, anoppi, appiukko ja Danielin siskot. Elina koki, että yhteiselo sujui hyvin ja toisessa kulttuurissa sopeutuu helpommin uusiin tilanteisiin.

Aivan kitkatonta elämä ei kuitenkaan ollut. Bolivialaisessa perheessä on tavallista, että toisten asioihin puututaan reippaasti. Niinpä mummolla oli tapana antaa kasvatuksellisia ohjeita ja kommentoida elintapoja. Elinan mukaan oli turha väittää vastaan. On helpompaa kuunnella neuvoja ja tehdä sitten asiat niin kuin itse oikeaksi kokee.

Kun Elina ja Daniel menivät naimisiin, eivätkä heti halunneet lasta, alkoivat sukulaiset kovasti kysellä jälkikasvun perään. Heiltä kysyttiin suoraan, että eivätkö he halua lapsia vai mikä on vialla. "Mitä teillä on lapsia vastaan?" Bolivialaiset eivät koe, että se on tunkeutumista yksityiselämään. Elina keksi "selviytymiskeinon" sukulaisten painostaviin kysymyksiin; hän vastasi pilke silmäkulmassa, että silloin ja silloin meille tulee lapsi. Niin sukulaiset ymmärsivät pikkuhiljaa olla kyselemättä.

Elina myös korostaa, että on otettava huomioon muutos, joka yhteiskunnassa on tapahtunut. Esimerkiksi Danielin mummosta on outoa, että sekä Elina että Daniel osallistuvat kodinhoitoon ja lasten kasvatukseen. Mummo itse kun on koko oman avioliittonsa ajan käytännössä palvellut miestään ja lapsiaan. "Kun Danielin isoisä halusi mennä nukkumaan, hän sanoi vaimolleen, että nyt haluan mennä nukkumaan, jolloin mummo kävi avaamassa pedin ja viikkasi vaatteet valmiiksi", Elina kertoo. Miehen tehtävä on lähinnä tuoda leipä pöytään ja suojella perhettä. Kyllä mies toki osallistui myös lasten kasvatukseen, mutta lähinnä kurinpitoon.

Elina huomasi, että hänen oma anoppinsa noudatti samaa kaava sekoittaen sokerin miehensä kahviin. Välillä Elinasta tuntuikin, että hän on huono vaimo, kun ei bolivialaiseen tapaan tee kaikkea miehelle valmiiksi. Varsinkin kun anoppi ja muut sukulaiset saattoivat päivitellä, kuinka nykyajan naiset eivät tee sitä tai tätä. Sukupolvien myötä asenteet ovat lieventyneet ja Danielin äiti on ymmärtänyt pysyä erossa heidän asioistaan, vaikka on anoppikin antanut neuvoja silloin tällöin pyytämättä. 🍀

- Millaisia syitä Boliviassa on suuriin perhekokoihin?
- Millainen on avioliiton merkitys Boliviassa?

LÄHTEET

- 1 http://www.indexmundi.com/bolivia/population_below_poverty_line.html, 8.11.2013
- 2 <http://www.ilo.org/indigenous/Activitiesbyregion/LatinAmerica/Bolivia/lang--en/index.htm>, 8.11.2013
- 3 http://www.celam.org/observatorio_pas/realidad/doc15102bd7807fd7_25012013_1214pm.pdf, 8.11.2013

- Kuka kuuluu perheeseen?
- Mitkä ovat perheen jäsenten oikeudet ja velvollisuudet?
- Kuka tekee perhettä koskevat päätökset?
- Voiko lapsen saada myös adoption kautta?
- Onko kahden samaa sukupuolta olevan mahdollista perustaa perhe?

Mikä perhe? Perhe eri kulttuureissa –julkaisu vastaa näihin ja moniin muihin kysymyksiin siitä, mitä perheellä tarkoitetaan eri kulttuureissa. Kaikkialla maailmassa on perheet ovat moninaisia. Kulttuuri antaa kuitenkin viitekehyksen sille, minkälaisia muotoja perhe yleensä yhteiskunnassa ottaa.

Käsitys perheestä vaikuttaa siihen, miten hahmotamme paikkaamme maailmassa. Perherakenteiden muutokset heijastuvat yhteisöihin, yhteiskuntiin ja niiden kehitykseen. Mikä perhe? –julkaisu käsittelee myös sitä muutosta, jota traditionaalisissa perheissä on tapahtunut viimeisten vuosikymmenien myötä.

Julkaisun tavoitteena on herättää ajatuksia ja keskustelua sekä antaa ajankohtaista tietoa muuttuvasta maailmasta.

Julkaisu on toimitettu Väestöliitossa ja sen on rahoitettu ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroin.